Thomas Man Booke ... 23.

De octo partibus whitintoni,

æditio nouissima.

¶ Authoris distichon.

Grãmaticæ fautrix reliq̃s dat adire sorores
Pegasidum pulses hac sine sero fores.

¶ Facundissimi Remacli Florenatis Hexastichon.

Grãmatices q̃squis magnã aspnaris auenã
Nec cupis e tanto grammine principiũ.
Lege itidem parili reliq̃s postpone sorores,
Quas tibi Mnemosynes sctã ꝑpago dedit.

Prima trahit part⁹ primordia diua loquẽdi
Ad sociasq; huius ianua prima patet.

HUMILIABIT CALUMNIATOREM.

Cum priuilegio.

¶Ad lectorem hex-
asticon.

¶Quod spersit Triuers odiosa incuria mendis
Inmineris tersum suscipe lector opus
Si tibi vel nostræ sit gratia incuria limæ
VVinandi ve mei prœla operosa satis
Mendosa explodas fœdi exemplaria Petri
Triuers, pro meritis nostra polita fouens.

De octo partibus orationis.

Grammatica est congrue loquendi scientia/ recteq3 scribere docens: Grammatice
vsu/ratione/authoritate q3 constans. diffinitio.
¶ Grammatica dr a gramma grece/quod latine dr litera. Caue dicas Grammatices
et icos scientia: qr ica adiectio sine proposito est in grammatica/vt icus partes.
in heroicus gallicus. rc. ¶ Grammatice partes sunt quattuor scilz.
Litera/syllaba/dictio/ et oratio. Cuius sensus sic accipiendus est.q
prima pars grammatice sit de littera. secunda de syllaba. tercia de dictione,
quarta de oratione.
¶ Litera est minima pars vocis cōposite ex literis que scribi potest indiuidua. Litera diffinitio.
¶ Vox est repercussio aeris ad vocalem arteriam auribus accedens.
¶ Vox dr a boo/as. mutata b. in u/ et vltima o in x versa. Vocis diffinitio
Vox est duplex. articulata. et inarticulata.
Vox articulata est que ab aliquo mētis sensu proficiscitur. vt Petrus. gemitus.
Vox inarticulata est queca nullo mētis sensu proficiscitur. vt sonitus coax.
¶ Vox articulata est duplex. scilicet literata et illiterata. Vox articulata literata.
Vox articulata lrata est illa q ab aliq mētis sensu pfecta scribi pōt. vt Petrus.
Vox articulata illiterata est illa que ab aliquo mentis sensu profecta scribi nō Vox illiterata.
potest. vt gemitus.
¶ Vox inarticulata similiter est duplex. Literata et illiterata. Vox inarticulata literata.
Literata vox et inarticulata est illa: que a nullo mentis affectu profecta scribi
potest. vt coax/cra.
¶ Illiterata vox et inarticulata est illa que a nullo mētis affectu profecta scribi Vox inarticulata illiterata.
non potest. vt tumultus.
¶ Litera dr a litura: vel a legendo/quasi legitera. quia legendi iter prebet.
¶ Literis accidūt tria. Nomen quo appellatur. Figura qua depingitur. Potestas qua valent.
¶ Litere in hoc distant ab elemētis: q elemēta proprie sunt ipse literarū pronūciationes/litere vero figure: sed confunduntur. Litere. Elementa.
¶ Litere sunt in alphabeto due et viginti. scilz. a. b. c. d. e. f. g. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. Vocales.
v. x. y. z. Ex his qnq3 sūt vocales. a. e. i. o. u. Vocales ideo dicte qr plenā per se vo- y. vocalis greca.
cē faciūt. y vocalis greca est/ et in grecis (nō aūt latinis) scribit dictionib9. vt Ti-
tyrus. Ceteras consonantes appellamus: quasi cū vocalibus sonantes. Sūt aūt
sedecim. b. c. d. f. g. k. l. m. n. p. q. r. s. t. x. z. h nō est lra sed aspirationis nota.
¶ Consonantes diuiduntur in mutas et semiuocales. Consonantes.
¶ Mute sunt nouem. b. c. d. f. g. k. p. q. t. Mute.
Mute autem ideo dicte: qr respectu aliarū literarū parum sonant.
Semiuocales sunt septem. l. m. n. r. s. x. z. Semiuocales.
Ideo semiuocales: qr plenam vocem non habent.
Ex his due sunt liquide. l. et r. aliqn etiā. m. n. et s. Quas ideo liqdas appellamus Liquide.
qr post mutas posite faciūt precedētē syllabā breuē esse cōmunē. vt pharetra et
pharetra: media longa vel breui.
¶ Diphthōgus est cōglutinatio duarū vocaliū vim suā seruātiū i eadē syllaba Diphthongus.
Diphthongi sunt qnq3. ae. oe. au. eu. et ei. harū due scribūtur et nō pferūtur. ae. et
oe. Au eu et ei scribunt et pferunt. vt audio. euge. et hei. Verg. hei mihi qlis erat. Syllaba.
¶ Syllaba est vox lralis: q sub vno accētu et vno spiritu instanter profertur.
¶ Accidūt syllabe quattuor. Tenor/spiritus/tempus/ et nū erus literarum.
Tenores. i. accentus sunt tres. Acutus/grauis/ et circūflexus.
¶ Spiritus duo sunt. Asper et lenis.
¶ Tempora sunt tria. Breue. longum. et commune.
Numerus: qr syllaba cōstare pōt ab vna ad sex lras. vt a. ab. abs. stra. trās. et stirps
¶ Dictio est minima pars orationis constructe. i. in ordine posite pars aūt quā Dictio.
tum ad totum intellectum.
¶ Oratio est ordinatio dictionū congruā perfectamq3 sententiā demonstrans. Oratio.
¶ Oratio est duplex. Grāmatica que cōstat ex nomine et verbo. et Rhethorica q
cōstat ex sex partibus. hoc est exordio/narratio/diuisione/ confirmatione/ confutatione/ et conclusione.

De nominibus.

Pars orationis.

Pars orationis est vox indicans mentis conceptũ. ¶ Partes orationis sunt octo. Nomen. pronomen. verbũ. participiũ. aduerbium coniũctio. prepositio et interiectio. Ex his octo partib9 quattuor declinantur: sciz nomen. pronomẽ. et participium cum casu. verbum per tempora et modos. Relique sunt indeclinabiles.

Nomen.

¶ Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie/ communiter ve significans.

¶ Nomen dicitur a notamine: q hoc notemus vniuscuiusqz qualitatem.

¶ Nominũ: alia sunt substantiua alia sunt adiectiua. alia vero relatiua.

Substantiuũ.

Substantiuũ est qd in oratione per se subsistere potest: et vnico vl' duob9 articulis ad summũ inflectitur. vt hic magister. vt hic et hec sacerdos.

Proprium.

¶ Substantiuũ est duplex. Propriũ et appellatiuũ. Propriũ est qd rem singularẽ et non cõmunem significat. vt Petrus/ Roma/ Tyberis.

¶ Propriũ nomẽ est quadruplex. Prenomen. nomen. cognomẽ/ et agnomen.

Prenomen est quo vsi sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa. vt Quintus. Aulus. Titus.

Nomen proprium est qd primo alicui rei inditur. vt Andreas.

Cognomen est cognationis nomen. vt Scipio.

Agnomen est quod alicui ab euentu imponitur. vt Roman9 Africanus.

¶ Nomen proprie propriũ natura sua caret plurali. vt patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

Quattuor modis ppria habẽt plurali numerum.

¶ Quattuor tamen modis propria noīa pl'aliter declinari possunt. Primo modo causa euentus. vt qñ euenit plures eodẽ noīe appellari. vt duo fuerũt Plinij. maior et minor. Scḋo partitiõis grã. vt Galliarũ. alia ẽ superior/ altera citerior. Tertio authorũ vsu. Martialis enĩ scripsit. Sint Mecenates/ sunt Flacci/ sũtqz Marones. Quarto opinionis causa. vt in illo Vergiliano. Quid tantũ Oceano properant se tingere Soles. Opinionẽ vulgi imitatus est/ qui vno quoqz die nouum solem oriri opinabantur.

Propriæ plurali quandoq; petunt variari.
Euentus causa vel quum partitio detur.
Vsus & authorum vel opinio cum varietur.

Appellatiuũ.
¶ Appellatiuũ est cuius signũ naturaliter cõmune est multorũ. vt homo, leo. arbor.

Corporale.
Appellatiuũ est multiplex. Corporale. qd corpus significat. vt homo. lapis.

Incorporale.
Incorporale: quod corpus non significat. vt anima/ virtus.

Omonymũ.
¶ Omonymum. i. equiuocũ est quod non significatione sed voce conuenit. vt canis. cancer.

Synonimũ.
Synonimũ est quod nõ voce sed significatione conuenit. vt ensis. mucro. gladius.

Ad aliqd dictũ
¶ Ad aliqd dictũ est cuius signũ ad aliud dependet. vt dñs. seruus. pater filius.

¶ Nomen quasi ad aliquid dictũ partim signat dependentiã: sed tñ posito eo modo ponitur illud ad quod dependet. vt nox dies. dexter sinister.

Gentile.
Gentile est quod gentem significat. vt Grecus Italus.

Patrium.
Patrium est quod a patria sumitur. vt Romanus a Roma.

Interrogatiuũ.
Interrogatiuũ est qd cum interrogatione profertur. vt quis?

Infinitum.
Infinitum est quod incertum signat. vt quisquis quicunqz.

Collectiuum.
Collectiuum est quod in singulari multitudinẽ significat. vt populus.

Diuiduum.
Diuiduũ seu distributiuũ est qd a duobus vel plurib9 ad singulos relationẽ habet. vt vterqz. alter. alteruter. quisqz. omnis. singuli.

Partitiuum.
Partitiuũ nomen est quod partitionẽ signat. vt quidam. vllus. aliquis.

Generale.
Generale est quod in diuersas species diuidi potest. vt animal. arbor.

Speciale.
Speciale est qd altera pars diuisionis a gñe est. vt equus. laurus. [illegible]

Facticium.
Facticium est qd a sonorũ proprietate factum est. vt turtur. grus. [illegible]

Absolutum.
Absolutũ est quod per se intelligi potest. vt deus ratio.

Temporale.
Temporale est quod tempus signat. vt mensis. annus.

Locale.
Locale est quod locũ vel spaciũ significat. vt longinquus propinquus.

Grecum. Grecum est quod totum est grece declinatiõis. vt pan panos. Calypso calips°.

Latinum. Latinũ est qđ totũ in latinã regulã cõuersum est. vt pollux pollucis.

Nothum. Nothum qđ greca latinaq3 vox est. vt Achilles.

Numerale. Numerale est quod numerũ significat. vt vnus/duo.

Cardinale. ¶ Numerale est quintuplex. Cardinale/ordinale/dispartitiuũ/ põderale/ ⁊ multiplicatiuum.

Nomen nũerale cardinale est qđ solũ nũerũ sigt. vt vn° duo/ tres. decẽ. octodeci. duodeuiginti. decẽ ⁊ octo. nouẽdecim. vndeuiginti. vel decẽ ⁊ nouẽ. viginti. centũ. mille. duo millia. tria millia. ⁊ referũtur ꝑ quot. vt habeo decẽ talẽta quot tu

Ordinale. Nũerale ordinale est qđ preter nũerũ sigt etiã ordinẽ. vt prim°. secundus. terti° vigesimus vel vicesimus. trigesim° vel tricesimus. cẽtesimus. millesimus. ⁊ sĩlia. et referuntur per quotus. vt sum primus in classe mea. quotus tu in tua.

Dispartitiuũ. Numerale dispartitiuũ est qđ preter nũerũ sigt etiã partitionem seu diuisionẽ. vt singuli. bini. terni. quaterni. q̃ni. viceni. cẽteni. milleni. Et referũẽ ꝑ quoteni. vt per vadiens terni insistimus/quoteni vos.

¶ Ista nõia dispartitiua (vt vult Priscianus) solum pluraliter declinãtur. vt in plurali ntõ singuli. e. a. quoteni. e. a.

Distinctio inter bini ⁊ duo. ¶ Ponitur interdũ bina ꝑ duo. terna pro tria. ⁊c. Quotiescũq3 substãtiua quib° iungunẽ declinãtur tñ in pl̃ali. vt binas/ternas/ denas lr̃as. nã duas tres decẽ non licet dicere. poete tñ cũ alijs substãtiuis vsurpãt. Verg. Bina in manu lato crispans hastilia ferro. Excipitur sñm Vallã pondo. nã habemus dicere duo põdo/ ⁊ milli a pondo argenti.

Ponderale. ¶ Numerale ponderale est qđ preter nũerũ sigt etiam quantitatem põderis vl mensure. vt simplus. duplus. quadruplus. vigecuplus. centuplus. millecupl°. Et referuntur per quotuplus. vt Egyptus reddit triticum cẽtuplum/quotuplũ non reddit Italia.

Multiplicatiuum. ¶ Numerale multiplicatiuũ siue diuisiua forme est quod ꝑter nũerũ multiplicationem forme sigt. vt simplex. duplex. triplex. quadruplex. nonuplex. decuplex. vigecuplex. cẽtuplex. millecuplex. ⁊ referuntur per quotuplex. vt habeo vestẽ triplicem/quotuplicem tu non habes.

Diuisiuum. ¶ Hec nõia diuisiua forme ponũtur aliq̃n pro primatiuis ⁊ proprie q̃n iũguẽ nominibus plurali carentibus. vt triplex fumus domo egreditur.

Quõ ordinari debent numeralia a. composita citra/viginti. et vltra. Ea nõia dicũtur numeralia quib° vtimur in numerãdo. vt vn°. duo. tres. singuli bini. terni. ⁊ nũeralia aduerbia. vt semel. bis. ter. quater. atq3 alia hmõdi. in qb° notandũ est q͂ in cõpositis citra viginti si copula intercesserit/maior nũerus sẽp precedet. vt decẽ ⁊ septem. decẽ ⁊ octo. Si autẽ nulla intercedat copula/ minor numerus semper precedet. vt septemdecim. octodecim. Supra viginti autẽ vsq3 ad centum vt maximus est q̃q3 numerus ita in primo loco ponẽ. vt vigiti vn° viginti duo. viginti tres. Sed si copula intercedat is numerus preponetur q̃ minor est. vt vn° ⁊ viginti duo ⁊ vigiti. ⁊c. vt Cicero. Plato vno ⁊ octogesimo anno scribens est mortuus. Idẽ. Leontinus Gorgias cẽtum ⁊ septem cõpleuit annos. Ex quibus Ciceronis verbis manifeste colligitur ante cẽtum preponi numerũ minores/post centũ vero postponi. Eodem modo loquimur/supra viginti millia vsq3 ad cẽtũ millia. vt milites nostri sex ⁊ viginti millia erãt/ vl milites nostri erant viginti sex millia. vel milites nostri erant vicies sexies mille. vl militũ nobis erãt vigiti sex millia. Etenim hec nomina dum copula carent cõposita videntur. vt vndecim. duodecim. septemdecim. viginti vnus. viginti duo. ⁊ similia. quemadmodum illa. vndeuiginti: quasi vno dempto de viginti: ⁊ significat decem et nouem.

In arius. numeralia. ¶ Sũt preterea numeralia: vnari°. binarius. ternarius. vicenarius. et similia q̃ denotant non multiplicationẽ sui/sed numerũ aliorũ rerũ que non nominãtur. vt lapis cẽtenarius. nõ q͂ centuplus sit/sed centũ librã homo cẽtenarius. non q͂ [illegible] sed quia habet centum annos.

In ennis. numeralia. ¶ Alia sunt que significãt numerũ annorum. vt biennis. triennis. quadriennis. quinquennis. sexennis. septennis. octennis. nouennis. decennis. ⁊ vt quidam volunt adduntur his vniennis. vndecennis. et duodecennis.

¶ Reliqua pro quorundã iudicio nõ sunt in vsu. et referũtur per quotẽnis. vt sic decennis/qtennis tu. A predictis fiũt substãtiua. biennũ. triennium/ quadriennium. quinquenniũ. sexenniũ. septenniũ. octenniũ. nouẽniũ. decenniũ. Similiter dicimus bimus. trim⁹. quadrimus. Itẽ anniculus. bimulus/ trimulus. qdrimulus. Quemadmodũ dicendũ est de nõibus/ ita dicẽdũ est de aduerbijs. vt semel. bis ter. quater. qnquies. sexies. &c. vigesies. trigesies. quadragesies. qnquagesies. sexagesies. septuagesies. octoagesies. nonagesies. p quib⁹ dicimus vicies. tricies. quadragies. qnquagies. sexagies. septuagies. octoagies. nonagies. cẽties. ducenties. millies. et referuntur per quoties. vt ter legi vergiliũ/ quoties tu.

Adiectiuum. Adiectiuũ est quod per se subsistere nõ potest/ nisi positũ in neutro genere substãtiuato et: per tres voces seu articulos variatur. vt bonus/ bona/ bonũ/ hic/ hec/ & hoc felix.

Adiectiuorum species. Adiectiuorũ tres sunt species: alia sunt pura declinatione/ constructione/ & significatione. vt albus/ alba/ albũ. hic hec hoc felix.

Alia sunt adiectiua significatione/ et substantiua declinatione & constructione: vt patet in his versibus.

Degener & pauper diues sospes locuples pos
Impos habes compos teres inquies atq; superstes
Vber dis ales, iungas ijs a pede nata.

Adiectiuorum diuisio. ¶ Alia sunt adiectiua declinatione/ & substãtiua signĩoe & cõstructiõe. vt partitiua. distributiua. interrogatiua. & infinita partitiue posita/ q̃ aliter supra semp adhererent substantiuis. vt qs homo. qs hominũ. quidam ciuis. quidã ciuium.

¶ Item adiectiuorũ quedam sunt qualitatiua/ quedam sunt quantitatiua.

Qualitatiuũ. Qualitatiuum est quod qualitatem sign̄t. vt bonus malus.

Quantitatiuũ Quantitatiuũ est quod quantitatẽ sign̄t. vt magnus. longus.

¶ Adiectiuorũ que sign̄t quãtitatẽ. alia sign̄t quãtitatẽ cõtinuã. vt magnus. longus. &c. alia discretã. Ex his q̃ sign̄t quãtitatẽ discretã. alia sign̄t quantitatẽ discretã absolutã. vt vnus. duo. tres. vnarius. biẽnis. &c. Alia sign̄t quãtitatẽ discretam ordinalem. vt primus. scđs &c. Alia significant quãtitatẽ discretã distributiuã vel dispartitiuã. vt bini. terni. Alia significant quãtitatẽ discretã multiplicatiuam forme. vt simplex duplex. &c.

Relatiuum est quod rem ante dictam iterum refert.

Relatiuum. ¶ Relatiuũ est duplex. substantie/ et accidentis.

Relatiuũ substantie est quod antecedens substantiuum refert.

Substantie. Sunt autem relatiua substantie tredecim. vt patet in his versibus.

Qui quæ quod, suus ipse sui sic alter is idem
Ille alius reliquis simul ambo cætera vterq;.

Relatiuũ substantie identitatis. ¶ Relatiuum substantie est duplex. identitatis et diuersitatis.

Relatiuũ substantie identitatis est illud: qđ idẽ cũ suo referat antecedentẽ.

Sũt autẽ relatiua substantie idẽtitatis nouẽ. qui/ que/ quod/ is/ suus/ ipse/ sui/ ille/ idem/ ambo/ et vterq;.

Relatiuum. ¶ Relatiuũ substãtie identitatis est duplex. Reciprocũ et non reciprocum.

Reciprocum. Reciprocũ relatiuũ est quod in se sui sign̄tionẽ reflectit. vt Cato defendit se.

Nõ reciprocũ. Sunt autem relatiua reciproca duo. sui et suus.

Non reciprocum relatiuum est quod in se sui significationem nõ reflectit. vt Cato defendit illum.

Sũt aũt non reciproca relatiua septẽ. q̃/ q̃/ quod/ is/ ipse/ ille/ idẽ/ ambo/ & vterq;.

Relatiuũ substantie diuersitatis. Relatiuũ substantie diuersitatis est illud quod diuersũ a suo refert antecedẽte. vt doctorum alius legit/ alius scribit.

Sunt autem relatiua substantie diuersitatis quattuor. alius/ alter/ reliqu⁹ &c.

accidentia. Relatiuũ accidẽtis est illud quod antecedens adiectiuũ refert. vt ego sum talis qualis es tu. Sũt aũt relatiua accidẽtis decẽ. vt patet in his versibus.

De nominibus.

Quot qualis quantus quotuplex quotus atq; quoteni
Et quotuplus cuius cuias his iunge quotennis.

¶ Qualis est relatiuū accidentis qualitatiuū: qr qualitatē sigt: cui respōdēt no mina adiectiua eandem qualitatē significantia. vt iustus qualis cesar. Ad hāc speciem reducitur cuiusmodi. Qualis.

¶ Quātus est relatiuū quantitatiuū: qr quantitatē sigt. cui respondent noīa adiectiua eandem quantitatē signtia. vt sum longus quantus tu. Quantus.

¶ Quot est relatiuū nūerale absolutum: qr quantitatem discretā nūeralē absolutam significat. cui respondēt noīa numeralia cardinalia. vt natus sum annos sedecim quot tu. Quot.

¶ Quotus est relatiuū ordinale: qr quantitatē discretā ordinalē sigt: cui respondēt noīa ordinalia. vt primus sum in classe mea quotus tu in tua. Quotus.

¶ Quoteni est relatiuū diuisiuū siue dispartitiuū: qr quantitatē ī pares numeros diuisiuā significat. cui respōdēt nomina diuisiua siue dispartitiua. vt unus bini quoteni vos. Quoteni.

¶ Quotennis est relatiuū annale: qr quātitatē discretam annoꝝ sigt: cui respōdēt noīa numeralia/vel ex numeralibus ꝛ anno cōposita. vt sum decennis vł decem annorum quotennis tu. Quotennus.

¶ Quotuplus est relatiuū ponderale: qr quantitatē discretā ponderis vel mensure significat. cui respondent nomina ponderalia. vt Egyptus reddit triticū centuplum quotuplum non reddit Italia. Quotuplus.

¶ Quotuplex est relatiuū diuisiuū seu multiplicatiuum forme: qr diuisionē seu multiplicationē forme significat. cui respondēt noīa multiplicitatē significātia. vt habeo duplicem vestem quotuplicem tu non habes. Quotuplex.

¶ Cuius est relatiuū possessiuū: qr possessorem significat. cui respondent noīa vł pronomina possessiua/ vel gtīs propriorū ꝯiuis substantiuorum. vt his equ⁹ est patrius/vel patris cuium est frenum. Cuius.

¶ Cuias est relatiuū patriū seu gentile: quia gētem vel patriam significat. cui respondēt noīa gentis seu patrie. vt sum Anglicus cuias es tu. Cuias.

¶ Relatiua que incipiūt a c/vel a q/tribus modis ponūł. Relatiue. vt ego sum albus qualis es tu. noui cuiusmodi homo es. sum magnus quātus es tu. Romanus cuias es tu. Interrogatiue. vt qualis es tu? quāt⁹ es tu? quotū annū agis? qt nūmos habes? Infinite. vt nescio quāt⁹ sis/cuias sis/aut cuia filia sit hec puella

¶ Relatiua que incipiūt a t. tribus modis accipiuntur. Relatiue copula mediante. vt ego sum magnus ꝛ tantus est plato. habeo multos discipulos. ꝛ tot habet Socrates. Redditiue hoc est loco antecedētis. vt ego sum talis ꝛ tant⁹/qualis ꝛ quātus est iste. Infinite: qn̄ sequitur cōiunctio q̄ vel vt. vt ego sum talis et tātus vt non egeā opera tua. Ego cupio talis esse vt videar felix. hoc etiā modo sumuntur istiusmodi/eiusmodi/illiusmodi. Relatiua geminata.

¶ Reperiuntur alia relatiua geminata/vel assumētia sibi cūq;. vt q̄tquot/quotcūq;. q̄lisqualis/q̄liscūq;. quātusquātus/quātuscūq;. cuiascuias/cuiascūq;. Quis etiā geminał: vt quisquis: ꝛ q̄ assumit sibi cūq;. vt q̄cūq;: q̄ proprie posita vim habent ipsius relatiui simul cū antecedēte distributiuo: vt q̄squis vel quicūq; legit discit. i. ois q̄ legit discit. Ponunł etiā aliqn̄ ꝓ ipso relatiuo tm̄. vt deus oia quecunq; voluit fecit. pro que voluit. Et pro distributiuo tm̄. vt ego diligo quemcūq; hominem. i. oēm hominem. Ponūtur etiam infinite. Uergili⁹. Quicquid erit superanda omnis fortuna ferenda est. Relatiua in cunq;.

¶ Dictiones geminate eq̄ue sigt/ac si assumerent sibi cunq;. vt quisquis. i. quicunq;. vbiubi/vbicūq;. vtut. i. vtcunq;. Dictiones geminate.

Itidē quedā aduerbia aliqn̄ sumūtur relatiue: interrogatiue/ ꝛ infinite. vt vbi vnde quo qua quā qn̄ quorsū quousq;. de quib⁹ exēpla sunt facillima inuentu. Plurima istorū antecedētia nōnūq; sumūtur relatiue. vt fui apd̄ forū/ ꝛ ibi sursum deorsum mihi quesitus es. Sic etiam fit de reliquis.

¶ Nomini accidūnt sex. Species/genus/numerus/figura/persona/ꝛ casus. Nomini accidentia.

Species est qua cognoscitur primatiuum a deriuatiuo. Species.

¶ Species est duplex. primatiua et deriuatiua.

Species. Primatiui.
Primatiua species est cũ dictio a nullo alio deriuatur. vt Roma/mons.

Deriuatiom.
Deriuata est cum dictio ab alio deriuatur. vt romanus/montanus.
Ubi notandũ est quoties res verbi precedit rem nois/nomẽ deriuatur a verbo. vt a scribo scriba. vbi aũt e diuerso fit vbũ descẽdat a noie. vt ab arma/ armo/ as.

Deriuatiuorũ species.
¶ Deriuatorũ species sunt decẽ. scz patronymicũ. possessiuũ. cõparatiuũ. superlatiuum diminutiuũ. vbale. participale. aduerbiale. paronymũ et denoiatiuũ.

Potronymicũ.
Patronymicũ est qđ signter a patrũ deriuatur noibus fm grecã formã: et significat cũ gñõ primatiui filium vel nepotem/filiã vel neptẽ. vt Eacides fili⁹ vel nepos Eaci. Sed multa ab alijs formantur/abusiue tamẽ: vt infra dicetur.

Possessiuum.
Possessiuũ est quod cũ gñõ principali significat aliquid ex ijs q̃ possidentur: vt regia domus. i. domus regis.

Comparatiuũ
Comparatiuũ est qđ cũ intellectu positiui: vel cũ aliquo participe sensus magis aduerbiũ signt. vt fortior. i. magis fortis.

Superlatiuũ.
Superlatiuũ est quod ad plures sui generis cõparatũ superponitur oibus vel p se platũ intellectum habet positiui cum valde aduerbio.

Diminutiuũ.
Diminutiuũ est qđ diminutionẽ sui pmatiui absolute demõstrat. vt rex regul⁹.

Uerbale.
Uerbale est quod a verbo deriuatur. vt ab exulo exul.

Participale.
Participale est quod a participio nascitur. vt a lectus lecti. lectio.

Aduerbalis.
Aduerbiale est quod ab aduerbio deriuatur. vt a cras crastinus.

Paronymum.
Paronymũ est quod ab alio quodã trahitur ⁊ nihil de memoratis supra significat. vt ab equus eques.

Denoiatiuũ.
Denominatiuũ est qđ a primatiui voce nõ ab aliqua speciali significatione sic appellatur. Ita ois dictio casualis a qualibet dictione deriuetur pôt dici denominatiuum.

Genus.
Genus est vel videtur esse discretio sexus.
¶ Genera noim sunt septem sclz masculinũ/femininũ/neutrum/cõmune duorũ/ cõmune trium/ dubium/ et epicenum.

Masculinum.
Masculinũ est cui preponitur articulare hic. vt hic cesar.

Femininum.
Femininũ est cui preponitur articulare hec. vt hec Julia.

Neutrum.
Neutrũ est cui preponitur articulare hoc. vt hoc animal.

Cõe duorũ.
Cõe duorũ est cui pponũt articularia copulata hic ⁊ hec. vt hic ⁊ hec homo.

Cõe trium.
Cõmune triũ generum est cui preponunt articularia copulata. hic ⁊ hec et hoc. vt hic et hec et hoc felix.

Dubium.
Dubium vel incertum genus est cui sub distinctiõe preponitur articularia hic vel hec. vt hic vel hec dies.

Promiscuum. Epicenum.
Promiscuũ vel epicenũ gen⁹ est qđ sub vna voce ⁊ vno articulo cõprehẽdit animata vtriusq3 sexus. vt hic passer/ hec aquila.

Numerus.
¶ Numerus est accidens dictionis quo fit discretio quantitatis.
Numerus est duplex. Singularis/ ⁊ pluralis.
Singularis nũerus est quantitas qua dictio vnitatem significat. vt homo.
Pl'alis nũerus est quantitas qua dictio multitudinẽ signt. vt homines.

Figura.
¶ Figura est dictionũ simpliciũ cõpositarũ vel decõpositarũ discrimen.
¶ Figura est triplex. Simplex/cõposita/ ⁊ decõposita.
Simplex figura est qñ dictio cũ alio nõ cõponitur. vt animus.

Compositio.
Cõposita est cũ dictio a duob⁹ vel pluribus fiat. vt magnanim⁹. inexpugnabilis.
Decõposita figura est cũ dictio a cõposita dictiõe deriuetur. vt magnanimitas.

Quadruplex nominum.
¶ Nois et relique partes orõnis cõponũt quattuor modis. Primo mõ ex duob⁹ integris. vt suburban⁹. Scđo modo ex duob⁹ corruptis. vt efficax municeps. Tertio modo/ ex integro ⁊ corrupto. vt inept⁹ insulsus. Quarto modo ex corrupto ⁊ integro. vt nugigerulus. Aliqñ ex cõplurib⁹. vt inexpugnabilis. imperterrit⁹.

Compositorũ declinatio.
¶ In cõpositis ex duob⁹ rectis ambo nti declinãtur. vt hec respublica. hui⁹ rei publice. Alteruter aũt viginti vnus. viginti duo. viginti tres. ⁊ p opinionẽ quorundã etiam Leopardus fm postremũ rectũ variantur. vt alteruter/ tra/ trum. alterutrius. alterutri⁹ viginti vnus/ a/ ũ. viginti vnius ⁊c̃.

De vigiti vn⁹ vsurpatione.
In vsurpatione huius nois viginti vnus si substantiuũ precedat tunc debet pluraliter sumi. vt habeo denarios viginti vnum. sin postponatur debet singulariter sumi. vt habeo vi=

ginti vnum denariū. Boetius in Arithmetica. Si septies tres addātur in viginti vnū nūerū cadunt. non cū dixit in viginti vnū nūeros. Itidē viginti vnus caret plurali numero: nisi quando iungitur substantiuo carenti singulari.

¶ In compositis ex recto et obliquo/ rectus tātum modo variatur vt hic tribunusmilitū/ huius tribunimilitum. — Composita ex recto & obliquo

¶ In cōpositis ex duob⁹ obliq̄s ambo obliq̄ penit⁹ indeclinabiles sunt: vt hmōi. — de duob⁹ obliquis.

¶ Persona est accidens quod de agentis qualitate loquitur.

¶ Persona est triplex. Prima/ secunda/ et tertia.

Prima psona est q̄ de se loquit. & duob⁹ p̄nomib⁹ accidit. ego & nos cū suis obliq̄s. — Persona.

Secunda psona est illa ad quam dirigitur sermo. et duobus pronoībus accidit. tu et vos cū suis obliq̄s: et vocatiuis casibus.

Tertia persona est de qua fit sermo. & accidit oībus casualib⁹ preter ego nos/ tu & vos: cum suis obliquis et vocatiuis casibus.

¶ Casus est variatio nōis/ vel aliarū dictionū p mutationē nouissime syllabe. — Casus.

¶ Casus dr̄ a cadendo: q̄ quasi recto cadere videat. Unde rect⁹ abusiue dr̄ casus/ q̄ cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.

¶ Casus nōim sunt sex. Nominatiuus/ qui & rectus dr̄. genitiuus/ q̄ & patrius siue possessiuus. datiuus/ q̄ & acquisitiuus. actūs/ qui et causatiuus. vocatiu⁹ qui/ et salutatorius. ablatiūs qui et sextus dicitur.

¶ Ntūs siue rectus est qui rem nominat/ verbū vt plurimū precedens. — Ntūs.

¶ Gtūs siue possessiuus est qui ceterorū casuū est generator: & possessionē demōstrat necnon & per eū possessiua & patronymica resoluuntur. — Genitiuus.

¶ Datiuus est qui aliquid dari vel acquiri significat. — Datiuus.

¶ Accusatiuus est qui aliquid causari & in causa esse ostendit. — Accusatiu⁹.

¶ Uocatiuus est qui vocationē vel salutationem significat. — Uocatiuus.

¶ Ablatiuus est qui aliquid auferri demonstrat. hic quoq̄ latinus dr̄: quia lingue latine proprius est. — Ablatiuus.

Quanq̄ casus ab alijs significationib⁹ nomina sumere possunt/ a notiorib⁹ tamen & frequentioribus sumpserunt nomina sua, teste Prisciano.

¶ Forme casualis est sextuplex nomen. Monoptotū/ diptotū/ triptotū/ tetraptotum/ pentaptotum/ & exaptotum. — Forme casualis.

Monoptotū est qd̄ vnā vocem habet per oēs casus siue singulares/ siue plurales siue vtriusq̄ numeri. vt sinapi/ gummi/ cepe/ pondo/ cete: pedū & literarū nomina & nūerorū nomina a quattuor vsq̄ ad centum. — Monoptotū.

¶ Diptotū est quod duos varios casus in declinatione habet. vt fors forte. tabi tabo. ¶ Triptotū est quod tres. vt templum/ a/ io. — Diptotum. Triptotum.

Tetraptotū quod quattuor: vt gener/ ri/ ro/ rum. — Tetraptotū.

Pentaptotum est quod quinq̄. vt dominus/ ni/ no/ num/ ne. — Pentaptotū.

Hexaptotū est quod sex. vt totus/ totius/ ti/ tum/ te/ to. — Hexaptotum.

Pronomē est ps orationis declinabilis/ q̄ p nole posita psonā recipit. Pronomē dr̄ a p & nole: quia p eo ponitur in oratione. — Pronomen.

¶ Quindecim sunt pronoīa. Ego tu sui ille ipse iste hic & is: meus tuus suus noster vester nostras & vestras. Ex his quattuor tantū habent vocatiuos casus. tu meus noster & nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta,
Tu meus & noster cum nostras excipiuntur.

¶ Pronoī accidūt sex. Species/ genus/ nūerus/ figura/ persona/ et casus. — Pronomini accidentia.

Species est qua cognoscitur primatiuum a deriuatiuo.

Species pronoīm est duplex. Primatiua & deriuatiua.

Primatiua pronoīa sunt octo. Ego tu sui ille ipse iste hic & is.

Primatiuorū species sunt tres. Demōstratiua/ relatiua/ modo demonstratiua modo relatiua. Ego et tu sunt semper demōstratiua. sui semper relatiuū. Alia sunt modo demonstratiua/ modo relatiua. — Species.

¶ Deriuatiua seu possessiua pronoīa sunt septem. Meus tu⁹ suus noster vester nostras et vestras. Et sunt oīa demōstratiua preter suus/ qd̄ est semp relatiuum.

De pronominibus.

Genera. ¶ Gña pronoim sunt quinq̃. Masculinū / femininū / neutrū / cōe duoꝝ / et cōe triū.
Masculinū est qđ rē masculini gñis refert vel demonstrat. vt hic.
Femininū est qđ rem feminini gñis refert vel demonstrat. vt hec.
Neutrū est qđ rem neutris generis refert vel demonstrat. vt hoc.
Identidem. Cōe duoꝝ est qđ rē cōis gñis duoꝝ refert vel demōstrat. vt hic et hec nostras.
Cōe triū est qđ rem ois gñis refert vel demostrat. vt ego / tu / sui.
¶ Pronomina demōstratiua eiusdē sunt gñis cui⁹ sunt res per ea demōstrate.
Figura. ¶ Figura pronois est duplex. Simplex. vt is. Cōposita. vt idē. licet idētidē cōponatur ab is et idē. Aliqñ est aduerbiū et frequenter significat.
Persona. ¶ Persona pronoim est triplex. Prima vt ego. Scđa / vt tu. tertia / vt ille.
Casus. ¶ Casus pronominum sunt sex: vt in nomine.
Declinatio. ¶ Declinationes pronominum sunt quattuor.
¶ Prima declinatio pronoim est cui⁹ gtūs et dtūs singulares i i desinūt (lz gtūs olim etiā in his terminabaꝫ) vt ntō ego / gtō mei (olī etiā mis) dtō mihi. hui⁹ autē declinatiōis pnomīa sūt tria. Ego / tu / sui. A gtō mei deriuaꝫ me⁹ / a / ū. A gtō tui / tuus / a / ū. A gtō nři / noster / stra / strū / et nostras. A gtō vestri: vester / stra / strū / et vestras. A gtō sui: suus / a / um.
¶ Scđa declinatio pronoim est cui⁹ gtūs singularis desinit in us vel ius: et dtūs in i vel in c. hui⁹ declinationis sunt qnq̃ pronoia. Ille ipse iste hic et is.
Sūt quoq̃ octo noia q̄ fm hāc declinationē variaꝫ. Un⁹ tot⁹ sol⁹ vll⁹ alter alius qs et vter. et ab eis cōposita: et vocatiuis carent preter vnus totus et solus.

Pone vocatiuos cum totus solus & vnus.
Sed non in reliquis quorum genitiuus in ius.

¶ Tertia declinatio pronoim est cui⁹ gtūs singularis desinit in i / in e / et i. dtūs in o / in e / et in o. Hui⁹ aūt declinationis quinq̃ sunt pronoia. Meus tuus suus noster et vester.
¶ Quarta declinatio pronoim est cuius gtūs singularis desinit in atis / et dtūs in ati. hui⁹ aūt declinationis duo sunt pronoia. nostras et vestras. Et hoc modo (Perotto et Pōponio testib⁹) variaꝫ. Ntō hic et hec nostras et hoc nostrate. gtō hui⁹ nřatis et cē. quo etiā modo variantur vestras et cuias. et abltm in i solo finiunt: q̄ antiquitus ntūs singularis in is et in e exijt.
Cōpō pnoim. ¶ Cōpositorū pronoim tres sunt modi. Primus cum noibus. vt hmōi. Scđs cum pronoibus. vt istic. Tertius cum aduerbijs. vt ecceum et ellum.
¶ Tria nāq̃ pronoia cōponūtur per ntōs iste / hic / et is. Iste et hic simul cōponuntur. vt istic et declinatur in omnibus casibus huius ponominis hic hec hoc in c / terminātibus. preter datiuum singularem.
Idem. ¶ Idē eadē idē cōponitur ab is ea id / et hoc aduerbio demum et sequitur primatiuū. Sed neutrali voce rursus componiꝫ in ntō et actō tantū. vt idētidē quod aliquando aduerbium est frequenter significat.
Meme tete sese: licet in accētu ostendūtur esse cōposita / nō est cōpositio: sed qđā vocis geminatio et actī et ablī voces sunt. sese etiā in pl'alis numeri esse potest.
¶ Preterea sūt quedā syllabe pronoib⁹ adiecte. met / te / pte / ce. Met cū oib⁹ casib⁹ huius pnoīs ego tā singularib⁹ q̄ pl'arib⁹ adiūgitur. vt egomet / memet. et cē.
Sillabice adiectiones. Adiūgiꝫ etiā oib⁹ obliq̄s tm̄ casibus huius pnoīs tu. vt tutimet / tibimet / temet
Met. nō recto pp̄ter differētiā huius verbi tumeo / es. Adijciꝫ mei (vt vult Priscian⁹) pronoī sui. vt suimet sibimet semet. hoc etiā pronomen ipse additur nō solū proprijs noibus: sed etiā pnoibus ad discretionē faciēdū. quēadmodū p̄dicte syllabice adiectiones. vt Plato ipse / vel ipse Plato. ego ipse / tuipse / illeipse.
Te. Te cum nominatiuo tm̄ pronoīs tu adiungitur. vt tute. i. tuipse.
Tutemet etiam in ntō solo et vocatiuo dicimus.
Pte. Pte cuiuſq̃ abltīs possessiuis adiūgiꝫ. vt meapte tuapte suapte nřapte vřapte. Legimus eni suopte pondere apud Ciceronē in natura deoꝝ. Ueteres cuiuſq̃ omnia genera huiusmodi ablatiuus vsi sunt.
Ce. Ce syllabā adijcebāt antiqui oibus casib⁹ hic hec hoc. nunc aūt tantūmodo his obliq̄s q̄ in s / desinunt. vt gtō huiusce datiuo hisce, actō hosce hasce. abltō hisce,

que vox inuenitur masculina in nto singulari. Teren. in Eunucho. Hisce arbitra-
tur suam Thaidem esse. Rursus cōponebāt hisce cum ne e in i verso. vt hiccine/
heccine/hoccine: sicut illāc ine/istāccine. nā illicce/illusce: isticce/ istincce: illucce
illucce/illancce/istancce: veteres dicebant.
Quis aliquas adiectiones recipit/quas qui non recipit. vt patz in his versibus.

En ne alius num si deposcunt quis sibi subdi
Et qua volunt non quæ quoties reperitur vtrumq;
Post quis nāq; piam, non post qui, pone putas q̄
Dam, uis, cumq;, libet, non quis, sed qui sibi subdet.
Nec qua volunt, sed quæ, quoties reperitur vtrūq;,
Quando relatiuum quodcunq; legis geminatum
Demptis quid, vel quis, finem per cunq; resoluis,
Quid quoniam fixum cum prole regit genitiuum
Quod similem casum quia mobile vult sibi iunctum.

Cōponitur quis cū si: vt siquis. cū ne: vt nequis. cū ali⁹: vt aliquis. cū en: vt ecquis: n in c verso. cū nū: vt nūquis. cū quis: vt nto quisquis ⁊ quicquid/acto quicquid/ablto quoquo. Seruius tn̄ declinat quisquis geminatū in oīb⁹ casib⁹: vt nto quisquis. gto cuiuscuius. dto cuicui. ⁊c̄. Cōposita cū quis

Alia vero declinant vt eorum simplex q̄ que quod vel quid: nisi q͂ in feminea voce nti singularis ⁊ neutrali plurali dicim⁹: siqua nequa ecqua aliqua nūqua/⁊ horum ablatiuus non terminat in i. ⁊ alique voces pl'ales istarū ppter malū sonū nō sūt in vsu. vt quorūq̄/quasq̄.

Adiciūt etiā quis hec particulas. nā: vt quisnā. q̄: vt quisq̄: ex quo fit vnusquisq̄ singulare tm̄. piā: vt quispiā. putas: vt quisputas. q̄: vt quisq̄. & q̄ etiā deducta: vt quidā quis quilibet quicūq̄ primatiuū sequunt. Aliq̄s quā quisq̄ ⁊ quispiā/idem signt. sed quidā signt certū. aliquis quisq̄ ⁊ quispiā incertum.

Ois quisq̄ ⁊ vnusquisq̄ idē signt: sed in ꝯsu differūt. q̄s iūgitur superlatiuo/aut nomini ordinali. ois vero ⁊ vnusquisq̄ positiuo aut cōparatiuo. Omnis. Quisq̄. Unusquisq̄.

Nota q͂ quisq̄ caret gto pl'ali: loco cui⁹ gto singulari vtimur. vt in hoc vulgari (all the rychest mennes goodes are taken awaye) Ditissimi cuiusq̄ facultates sunt ablate. Optimi cuiusq̄ virtus est laudanda.

Quis ⁊ quid nunq̄ ponuntur relatiue: sed vel interrogatiue. vt quis es tu/ quid agas: vel infinite: vt nescio quis scis aut quid agas. Quis ⁊ quid.

Quis vl' q̄ aliq̄n ponunt pro qualis. Teren. Quis tibi videor. i. qualis videor. Ite pro quanto. vt quo magis. i. quanto magis. Item p quomodo aut propter quid. Teren. qui istud. i. quomodo aut cur. Item pro vt. Teren. Fidem sibi me obseruauit qui scire se non deserturum vt darem. Significationes de quis ⁊ qui.

Qui que quod tribus modis ponit. Primo modo relatiue. vt sum pius Eneas raptos q ex hoste penates: classe veho mecū. Scdo modo interrogatiue: vt. sed vos qui tandē quibus aut venistis ab oris. Tertio modo infinite. vt nescio quā rem agas/aut quem hominē diligas. Qui q̄ quod trib⁹ modis ponit.

Sui ⁊ suus semper reciproce ponuntur.

Ipse/a/um/duob⁹ modis ponitur. Primo modo relatiue in tertia psona vt ego deum colo ⁊ ipse bene facit mihi. Scdo modo demonstratiue: qn̄ p oīb⁹ demonstratiuis ponitur. vt egoipse/tuipse/ illeipse. Inuenitur etiā sine prole. Uergi. Ipse remitto. ⁊ sic enī p discretionē pfertur. Uerg. Ipse tamen como subigit velisq̄ ministrat. quasi solus. Ipse. ij. modis.

Ille/a/ud. trib⁹ modis ponit. Primo modo relatiue. vt ego deū colo ⁊ illū cupio videre. Scdo modo demōstratiue. vt vides ne illū. Tertio mō redditiue: vt ille q̄ legit dicit. Ille etiā figurate apponit. Uergi. Ille ego qui quōdam gracili modulat⁹ auena. Et tunc ille es Eneas q̄ dardanio Anchise alma Uen⁹ phry- Ille. iij. modis.

gñ genuit Simocritis ad vndam. nõ tñ discret iõnẽ sigñt. vt ipse: sed potius relationẽ quandã. Ille quoq3 nõiatũ ẽ per dignitatẽ quandã atq3 eminentiã accipit. vt ille Cato Censorinus. Ille magnus Alexander.

Aliꝰ. iij. modis

¶ Alius/a/ud. tribus modis ponit. Relatiue: vt video petrũ ⁊ alios hoĩes. licet antecedens. i. Petrus differat ab aliis hoĩbus nũero. specie tñ cõuenit: q̃ est homo. Secundo discretiue. vt ego sum alius a te. i. q̃ tu. Tertio modo diuisiue. vt hominum: alij boni sunt/alij mali.

Alter. iij. mod;

¶ Alter eisdẽ modis ponit: sed differunt. nã alius de pluribꝰ/alter vero de duobus dr: sicut vter de duobus: ⁊ quis de pluribus interrogatiua sunt.

¶ Ad vter respõdẽdũ est p nõia de duobꝰ dicta vt vterq3 alter neutri ⁊ similia. Ad qs respõdendũ est p nõia de pluribꝰ dicta/vt ois nullus nemo aliꝰ quisq3 ⁊ similia.

¶ Hec pnõia ego tu sui antiquitus dupliciter efferebãt gtõs. vt ntõ ego. gtõ mei vel mis. Ntõ tu. gtõ tui vel tis. Ntõ caret. gtõ sui vl' sis. Ubi sciendũ est q isti gti mei tui sui/pmatiui semp passiue sumunt: quare quũ actiue loq̃mur vtimur corũ possessiuis: meus tuus suus. loco mis tis sis. que iam antiquata sunt. vt potestas mea/⁊ potestas mei. cura tua/⁊ cura tui. copia sua ⁊ copia sui.

Itidẽ isti gti nostri ⁊ vestri pmatiui semp passiue sumũtur/nostrũ ẽo ⁊ vestrũ actiue: siciter eorũ possessiua noster ⁊ vester. vt habet curã nostri ⁊ curã vestri. nõ nostrũ ⁊ vestrũ. Rursus dicimꝰ nemo nrm ⁊ vestrũ/nõ nri ⁊ vri.

Hic. illic. iste. differunt i vsu. Is et hic differunt.

¶ Hoc aũt inter hec tria vel pnõia vel aduerbia interest. hic sigñt rẽ siue locũ loquẽti pximũ. iste ẽo siue istic rẽ aut locũ pximũ ei quocũ loquimur. ille vl' illic locũ aut rẽ remotã ab vtroq3. ¶ Preterea is ⁊ hic int se differũt. nã is spacio lõgiore accipit/hic ẽo ppinquiore. multis tñ in locis cõfundunt. vt q̃ pfert virtutẽ diuitiis hic sane prudẽs est: vl' is sane prudẽs est. itẽ iste p hic/⁊ ille pro is aliq̃n sumuntur.

Quare inuẽtũ est pronomen.

¶ Inuẽtũ est pronomẽ tribus de causis. Primo propter necessitudinẽ: qr nulla alia pars orationis supponitur verbis prime vel secunde persone preter pronomen. Secundo propter demonstrationem. vt ille ipse. Tertio propter discretionem. vt suum ipsius sequitur consilium.

De verbo.

Uerbũ est ps orationis declinabilis cũ mõ ⁊ ĩpe p̃sona sine casu agere vel pati/vl neutrũ sigñs. ¶ Uerbũ dr a verberatu aeris: qr pferendo aer verberatur. licet enim hoc accidit oĩbus partibus orationis tñ precipue hac parte. ppriũ eiꝰ accipitur: qr hac frequẽtiꝰ vtimur in orõne. ¶ Uerbo accidunt octo. Genus/modus/tps/coniugatio/figura/species/nũerꝰ/⁊ psona. ¶ Genꝰ vbi est qualitas qua cognoscitur cuius sit gñis. ¶ Genera vbor precipua sunt duo. Personale et impsonale. ¶ Personale verbũ est quod numerum habet et personam.

Genera vbor. Actiuum.

¶ Genera verborũ personaliũ sunt q̃nq3. Actiuũ/passiuũ/neutrũ/cõe/deponẽs. Actiuũ est qd in o desinẽs/facit ex se passiuũ in or. vt a mo amor. põt actm rei rationalis vt plurimũ post se regere. Facio tñ cũ cõpositis (nisi a in i vertãt: vt conficio cõficior) passiua habent terminata in io. vt facio fio/calefacio calefio. Excipiunt preterea quedã defectiua: odi noui cepi ⁊ memini. q̃ voce passiua carent.

Passiuum.

Passiuũ est qd in or desinẽs ab actiuo format. vt amor ab amo.

Neutrum.

Neutrũ est qd in o desinẽs nõ põt facere passiuum in or. nec regere actm post se rei rationalis. Quãq3 sum es fui cũ cõpositis ⁊ multa defectiua nõ desinũt in o: sunt verba neutra. licet improprie.

Neutrũ quadruplex.

¶ Uerbũ neutrũ in o desinens est quadruplex. Transitiuũ absolutũ/neutropassiuum/⁊ neutrum passiuum.

¶ Neutrũ transitiuũ est qd in o desinẽs actionẽ sigñt: ⁊ actm post se regit illiꝰ dictionis in quã trãsit actus vbi. vt aro terrã/prandeo piscẽ/ceno fercula multa. Hmõi quoq3 neutra que actm patientẽ post se flagitãt habent tertias passiuorũ voces. vt aratur arantur. bibitur bibuntur.

Neutrũ absolutum.

Neutrũ absolutũ est qd actm nõ regit (vt sto) nisi figurate.

Neutropassi.

Neutro passiuũ est qd in preterito ⁊ tẽporibus ab eo formatis vocẽ habet passiuam: q̃uis in presenti ⁊ tẽporibꝰ sibi coherẽtibus neutrorũ seruat declinationẽ. Quinq3 enim sunt. vt patet in hoc versu.

Audeo cum soleo fio cum gaudeo fido.

¶ Neutrũ passiuũ est quod in o desinẽs passiuam habet significationẽ. vt caleo frigeo. Ista quinq; tamẽ vapulo/exulo/veneo/fio/ et nubo: tam significationẽ q̃ constructionem passiuorũ habent. vt vapulo abs te vel tibi. — Neutrum passiuum.

¶ Commune verbũ est qđ in or desinẽs nõ descẽdit a verbo in o desinente/ et tam actionem q̃ passionem sigt. actiuorũ et passiuorũ pro significatione simplicẽ cõstructionem postulans. vt ego interpretor persium. vel a me vel mihi interpretatur persius. Et sunt pauca que numerantur in his versibus. — Commune.

Largior experior veneror moror osculor hortor

Criminor amplector interpretor hospitor addas.

Stipulor aggredior obliuiscor societur

Donatus patior inter communia ponit.

Multaq; præterea veteres cõmunia dicunt.

¶ Deponens est quod in or desinens nõ descẽdit a verbo in o desinẽte/ et vel actionẽ vel passionem sigt. et aut hanc aut illam deponit. et ideo sic appellatur. — Deponens.

¶ Impsonale verbũ est qđ nũero et psona deficiẽs p oĩ nũero et psona poni põt

¶ Impersonale verbũ est duplex. Actiue vocis qđ terminatur i t. vt tedet miseret. Passiue: quod terminatur in tur. vt statur curritur. Et formatur ab omnib⁹ verbis in o desinẽtibus/ si nisi habuerint pro re agente a tertia psona psentis addita ur. vt amat amatur. seruit seruitur. Nullũ quidem verbũ in or impersonale dicimus enim amatũ est/ amatũ fuit/ amatum fuisset: in vnica dictione (ne putares duas) vt ait Sipontinus. — Impersonale. Actiuum. Passiuum.

¶ Modus verbi est diuersa animi inclinatio varios eius affectus ostendens. — Modus.

¶ Modus verbi est sextuplex. Indicatiuus/ imperatiuus/ optatiu⁹/ potẽtialis coniunctiuus/ et infinitiuus.

¶ Indicatiuus seu interrogatiuus vel finitiuus est per quẽ rogatur vel ostẽditur ratio vera vel falsa. huic modo seruiũt cõiũctiones q̃/ etsi/ tametsi/ vt plurimum. etiam dictiones geminate/ vtcunq; assumentes. — Indicatiuus.

¶ Imperatiuus est per quem iubetur vel imperatur aliquid. huic modo iungitur ne q̃si pro non sumitur. — Imperatiuus.

¶ Optatiu⁹ q̃ et desyderatiuus dicitur est per quẽm optatur vel desideratur aliquid. huic modo deseruiunt osi/ o/ et si q̃si optantis: et hoc aduerbiũ vtinã. — Optatiuus.

¶ Potentialis est qui in se includit significationẽ alicu⁹ istorũ verborũ/ possũ volo aut debeo. cum infinitiuo modo verbi a quo descendit. — Potentialis.

¶ Cõiũctiu⁹ q̃ et subiũctiu⁹ dicit est q̃ alterũ verbũ sibi asciscit/ vel alteri nectit. cui quidẽ modo creberrime seruiunt coniunctiones in his sequẽtibus versibus. — Coniunctiuus.

Anteq̃ & vt postq̃ nisi cum q̃uis vbi donec.

An si cum dubitant quasi quin acsiq; priusq̃

Hæc coniunctiuos poscunt licet adde quousq;.

Infinitiu⁹ mod⁹ q̃ et infinit⁹ et impersonalis dr: est q̃ numeris et personis carens: semper iungitur alicui modo finito et regitante se (sed nõ semper) actiũ. Nõ idẽ significant amatũ ire vel amaturũ esse. Alterũ est presentis tempõris. vt video te accusatũ ire me. i. nunc alterũ futuri. vt video te/ accusaturũ esse me. et tũ accusatũ iri me abs te video: accipitur pro eo quod est: video te/ vel accusatũ ire me. vel accusaturũ esse me: vel me abs te accusandũ esse. — Infinitiuus.

¶ Tempus est quod quando aliquid dictũ vel factũ esse significat.

Tẽp⁹ verbi est q̃ntuplex: psñs/ pteritũ impfectũ/ ptitũ pfectũ/ plusq̃pfectũ et futurũ — Tempus.

Tẽp⁹ presens qđ etiã instans dr: est quod psenti tpe aliqd fieri sigt. vt doceo. — Presens.

Preteritũ impfectũ est qđ cum peracto tempore aliqd fieri significat/ citra preteriti imperfecti et plusq̃perfecti temporis notam. vt docebam. — Preteritum perfectum.

Preteritũ pfectũ est qđ cũ aliquid perfecti esse vel desijsse significat. vt docui.

Plusq̄pfectum Preteritū plusq̄pfectū est qđ aliqđ amplius p̄terito p̄terisse siḡt. vt docuerant.
¶ Tēpus pfectū pro imperfecto nōnūq̄ perpulchre vsurpat: ꝛ aliq̄n plusq̄pfectū

Futurum. Futurum tempus est quod aliquid futurum significat. vt docebo.

Coniugatio. ¶ Coniugatio est consequens verborum declinatio.
¶ Prima cōiugatio est q̄ in infinitiuo modo actiuo a lōgā ante re vł ris in scđa psona p̄ntis indicatiui passiue vocis hꝫ. vt amo amare. amor amaris. Except̄ do cū cōpositis q̄ habēt a correptā. vt circundare/ venūdare/ pessūdare/ satisdare.
¶ Scđa est q̄ in infinitiuo modo actiuo e longā ante re vel ris in scđa psona p̄sentis indicatiui passiue vocis habent vt doceo docere. vereor vereris.
¶ Tertia est q̄ in infinitiuo modo actiuo e breuē añ re vł ris in scđa psona p̄sentis indicatiui passiue vocis habet. vt lego legere. amplector amplecteris.
¶ Quarta est que i longā ante re in infinitiuo modo actiuo vł ante ris in scđa psona p̄sentis indicatiui passiue vocis habet. vt audio audire. largior largiris.

Uerba anomala. ¶ Uerba que regulas harum coniugationū nō sequuntur anomala sunt. vt sum volo fio et huiusmodi.

Figura. Figure verborum sunt tres. Simplex vt taceo. Composita vt conticeo. Decomposita vt conticesco.

Species. ¶ Species seu forma verbi est qualitas qua perfectū ab imperfecto secernim̄.

Perfecta. ¶ Species seu forma verbi est duplex perfecta et imperfecta.
Perfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationem suā perfecte ostendit. vt amo lego.

Imperfecta. Imperfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationē suā habere non potest. Huius species sunt sex. frequētatiuū. cōtinuatiuū/ desyderatiuū/ diminutiuū/ imitatiuū: ꝛ cū primitiui significato motiuum.

Frequētatiuū. ¶ Frequētatiuū est qđ in to (vt lectito: aut in so cū s/ vt verso: aut in xo cū x: vt nexo) desinit. ꝛ idem siḡt qđ primitiuū cum quadā frequētatione. vt lectito. i. frequenter lego/ verso. i. frequenter verto. nexo. i. frequenter necto.

Forma frequētatiuorum. ¶ Forma frequētatiuoꝝ est triplex. Prima. verba prime coniugationis ab vltimo supino a in i breuem ꝛ u in o versa formant frequentatiua: vt impero as/ imperatu. impito/ as. Scđa. verba que p̄teritū in gi terminānt a scđa p̄sentis psona remotas/ ꝛ addita to formānt frequentatiua. vt ab ago gis egi agito as. Aliq̄n tñ ab vltimo supino u in o versa sed ea non sūt i frequēti vsu. vt ab ago is. acto/ as. a q̄ agito/ as. et sic a frequentatiuis aliq̄n nascunt̄ alia frequētatiua. vt a lecto/ as. lectito/ as. a curso/ as. cursito/ as. Tercia cetera verba ab vltimo supino u in o versa formānt frequētatiua. vt a curro/ curris. curse/ sas. Scđ tñ sector facit/ tueor tutor/ q̄ro q̄rito/ q̄so q̄stro i correpta. A nosco etiā venit noto ꝛ noscitor/ ꝛ sūt q̄dā recte voce formata tamē in alia q̄ suoꝝ p̄mitiuoꝝ siḡtionē transire videt̄ vt a traho tracto. a cogo cogito. a dico dicto. Itē scitor ꝛ sciscitor sunt frequētatiua voce sed non siḡtione. Omnia frequentatiua prime coniugationis sunt et suorum primatiuorum gen̄ seruant: preter scitor et sciscitor que deponētia sunt licet scio sit actiuum.

Cōtinuatiuū. ¶ Cōtinuatiuū est qđ in sco desinit. vt sordesco cōualesco ꝛ significat nō inchoationē sed incremētū cōtinuū. vt egresco. i. egrior fio. vsurpānt tamen multa ex his in sco terminātib̄ pro primatiuis. vt adheresco dilitesco cōcupisco labasco dormisco cōticesco expauesco ꝛ his similia. ꝛ formānt a scđa psona indicatiui p̄matiui/ addita co. vt caleo/ cales. calesco/ cis. preter hio cū cōposit̄ qđ facit hisco dehisco ꝛ fatisco: ꝛ plerūq̄ a verbis neutris descendūt: aliquādo tamē a deponenti/ mutata/ ris in sco. vt a misereor eris/ misceresco. ꝛ sūt neutra oīa ꝛ tertie coniugationis et preteriti vocē habēt primitiuoꝝ: differūt tamē significato p̄terita cōtinuatiuoꝝ ꝛ primatiuorum. vt herba exaruit. sensus est. si exaruit a primitiuo descendit/ q: iam non exaret/ sed modo aut olim exarebat. si in a continuatiuo descendit. sensus est q: iam facta est arida.

Desideratiuū. Desyderatiuū est qđ in rio (vt esurio) desinit: et non mediationē sed desyderium significat. vt lecturio. i. cupio legere nō meditor legere. esurio. i. cupio esse (nō meditor esse) ꝛ formantur ab vltimo supino: correpta/ ꝛ addita rio. vt a lectu lecturio. ab esu esurio. ꝛ sunt quarte coniugationis.

Diminutiuum.

¶ Diminutiuū est quod in lo vel in co desinit: et diminutionē sui primatiui signi. vt sorbeo sorbillo. i. paruū sorbeo. a fodio fodico. i. paruū fodio. hec quoq; prime coniugationis sunt: et genus primatiuorū seruant. Sed certam formā nō habēt nec in omnibus verbis in vsu sunt.

Imitatiuum.

¶ Imitatiuū est qđ in so vel in or terminatur. vt patrisso. sororisso. philosophor. poetor. sed illa in so signt imitari primatiuū moribus: ista aūt in or similiter. vt philosophor studeo philosophiā signt. poetor poetice vaco. villicor. i. in villa ago vel ville presum. horū aūt forma incerta est prime tantū coniugationis sunt.

Motiuum.

¶ Verbū motiuū in so desinit et nō signt desideriū sed actū corporis cū significato primatiui. vt viso. nō desidero videre: sed eo vel venio ad videndū. capesso / non desidero capere sed eo ad capiendū. et sunt oīa neutra / coniugationis tertie. hec quoq; certam formam non habent nec ab omnibus verbis in vsu sunt.

Numerus.

¶ Numeri verborum sunt duo. Singularis et pluralis.
Singularis est qui supposito singulari iungitur.
Pluralis est qui supposito plurali iungitur.

Persona.

¶ Persone verborū sunt tres. Prima que supposito prime persone iungitur.
Secunda que supposito secunde persone iungitur.
Tertia que supposito tertie persone iungitur.

De participio.

Participiū est pars orationis declinabilis pro verbo posita genus et casus habens ad similitudinē nominis / tempus et significationem ad similitudinem verbi.

¶ Participiū dicitur: quia duarū eximiarum partium orationis. i. nominis vt verbi vim participat.

Participio accidūt. vi. Genus. numerus. casus. tempus. significatio species et figura

Genus.

¶ Genera participiorū sūt quattuor. Masculinū. femininū. neutrū. et cōmune triū.
Masculinū est quod cum substantiuo masculini generis concordatur.
Femineum est quod cum substantiuo feminini generis concordatur.
Neutrū est quod cum substantiuo neutrius generis concordatur.
Omne est quod cum substantiuo omnium generum cōcordari potest.

Numeri.

¶ Numeri participiorū sunt duo. Singularis qui iūgitur substātiuo singulari. Pluralis qui substātiuo plurali iūgitur. hec et superior regula habēt locū si participia non ponantur substantiue.

Casus.

¶ Casus participiorū sunt sex / vt in nomine.

Tempus.

¶ Tempora participiorū sunt tria. presens. preteritum. et futurum.
Tempus presens est quod in ans vel in ens desinit. vt amans. docens.
Preteritū est qđ in tus / sus / xus / vel uus desinit. vt amatus. visus. nexus. mortuus.

Futurum.

¶ Futurum est duplex. prius et posterius.
Futurum prius est quod in rus desinit. vt amaturus.
Futurum posterius est quod in dus desinit. vt amandus.

Formatio participij presentis.

¶ Participiū presentis temporis formatur a prima persona singularis numeri preteriti temporis imperfecti modi indicatiui bam bar vel ram: cōuersa in ns. vt amabā amans. poterā potēs. loquebar loquens. demūtur presens et absens / et iens ab ibā. et quiens a quibā cū cōpositis que formāt gerūdia in eundi. do. dū. et genitiuum participij presentis temporis in euntis: preter ambio qđ facit ambiendi et ambientis / et superbio qđ facit superbiendi et superbientis.

Preteriti.

¶ Participiū preteriti temporis formatur a posteriore supino / addita s. vt amatu amatus. preter mortuus a morior.

Prioris futuri.

¶ Participiū prioris futuri formatur a posteriori supino addita rus. vt amaturus demūtur nasciturus de nascor. ignosciturus ab ignosco. futurus de sum et fio qđ de formatione est prioris futuri / et significatione posterioris futuri.
Excipiunt etiā quedā verba prime cōiugationis que faciunt supina in itū vel ctū cū e / que mutāt in aturus. vt domaturus fricaturus. et verbale in atio: vt domatio fricatio.

Posterioris futuri.

¶ Participium posterioris futuri formatur a preterito singulari presentis participij temporis / tis in dus mutata. vt amantis / amandus.

Participiorū deductio.

¶ Ab actiuo et neutro supina habētibus duo nascūtur participia / alterū presentis temporis. vt legens currens. Alterū prioris futuri. vt lecturus. cursurus.
Ab aliqs tamen que carēt supinis vnicū nascitur participiū: presentis temporis. vt a

timeo timens. a studeo studens.

¶ A neutris aũt circũlocutione in preterito pfecto ĩ modis passiuorũ habẽtib⁹. tria descendũt participia. presens preteritũ ꝛ primo futurũ. vt a gaudeo gaudẽs gauisus gauisurus. a ceno cenans cenatus cenaturus.

¶ A neutris vero trãsitiuis quattuor descendũt participia. vt ab aro arãs aratus araturus arandus.

¶ A passiuis quorũ actiua habẽt supina/duo nascũtur participia. alterũ pteriti. alterũ posterious futuri. vt ab amor amat⁹ amãd⁹. Ab his tñ passiuis quorũ actiua supinis carẽt tñ vnicũ nascit̃ participiũ. posterioꝛ futuri. vt a timeor timẽd⁹. ¶ A cõiuñ nascũt̃ participia. vt a largior largiẽs largit⁹. tur⁹. largiẽd⁹. ¶ A deponẽti tria descendũt participia. vt a loquor loquẽs locutus locuturus.

¶ Omnia verba que carent supinis carent participijs que ab eis formantur.

Significatio. ¶ Significatio participij est qualitas qua cognoscit̃ an actiue/an passiue/an communiter significet vox participij.

¶ Sigñtiones participiorũ sunt due. actiua et passiua. participia igit̃ q̃ a verbis actiuã habẽtib⁹ deriuant̃ actionẽ sigñt: q̃ vero passiuam sigñt passionem.

De participijs q̃ actionẽ sigñt et q̃ passionem et q̃ vtrumq;. ¶ Dicẽdũ tñ nõnulla ex his pteriti perfecti a plusq̃pfecti tpis aliq̃n solã actionem significare ꝛ fere oĩa a deponẽtib⁹. aliq̃n iã actionẽ q̃ passionẽ. vt oĩa que a cõmunibus deriuant̃ ꝛ a neutris quibusdã. vt pransus ꝛ cenat⁹. ꝛ a deponẽtib⁹ aliquot. vt auxiliatus meditatus locutus medicatus comitatus imitatus: ꝛ plura illa vero futuri in dus omnia passionem significant.

Verbum commune quis agat & patiatur
Sola per ans ens rus tamen actio significanter.
Dus paritur tantum sed præteritum dat vtrũq;.

participia pteriti tpis actionẽ aliq̃n sigñt. ¶ Participia in subiectis versibus sub voce passiua actiuã habent sigñtionem.

Actiuum sensum passiua voce tenebunt
Hæc, circũspectus consy(q;)derata disertus
Cautus & argutus ignotus sic quoq; tutus
Contentus falsus tacitus profusus & inde
Scitus discretus iuratus complacitusq;
Excretos exoletos defectus adultus.

Quedã pticipia p̃sentis tẽporis passionẽ sigñt. ¶ Hoc participiũ euidẽs ꝛ ea q̃ a neutris passiuã sigñtionẽ habentibus nascunt̃ sub voce actiua passiuã habẽt sigñtionẽ. vt vapulãs exulans frigẽs calẽs. ꝛ hmõi.

¶ Quedam sunt que cũ formam participiorum habeant (quia carent tempore) sunt nomina dicenda/non autem participia.

Nõia participijs similia.

Participo similes hæc nomina galeatus
Scutatus iungas tunicatus pi(q;)leatus
Baccatus calligatus iunge manu(q;)cleatus
Estq; paludatus penulatus siue togatus
Prætextatus cum trabeatus iunge comatus
Addas crystatus braccatus cum soleatus
Hastatus stellatus sic lunatus itemq;
Littera dans atus & hæc finita per itus
Turritus cum cerritus pellitus & utus
Astutus simul hirsutus cornutus et adde.

participiũ differ: a gerũdio. ¶ Participia a gerũdijs differũt. gerũdia sigñt rei administrationẽ sine tẽpore

Participia vero cum tempore.

¶ Participiũ trãsit in vim nõis q̃nq; modis. Primo mutatiõe cõstructionis qñ cõstruit̃ cũ alio casu q̃ ei⁹ v̄bũ. vt amãs virtutẽ/ participiũ est. amãs virtutis/ nomẽ est. alieni appetẽs. sui profusus. Scd̃o tp̃is amissione: qñ nullũ tp̃s sign̄t. vt amãs q̃ amore captus est. miseri sunt oẽs amãtes. Tertio cõparatiõe. vt amans amãtior amãtissimus. Quarto cõpositione. vt innocẽs. indoct⁹: qñ participium cõponit̃ cũ prepõne quacũ v̄bũ nõ cõponit̃. Quinto mutatiõe sign̄ti. vt amãd⁹ qñ sign̄t nõ eũ q̃ amabitur: sed eũ q̃ est dign⁹ amari. vt merito laudãd⁹ Cicero. Que mutatio etiã in participio actiui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalib⁹ questiõnib⁹ nullã quidẽ mẽtionẽ fecit cometarũ p̄ter missur⁹ si q̃d explorati apud illos ꝯpisset. p̄termissur⁹ dixit ꝓ eo qd̃ est talis q̃ p̄termitteret: nec tp̃s sign̄t/ sed qualitatẽ hoĩs ⁊ animi voluntatem. ¶ Sciendũ aũt ꝙ quõ participia p̄teriti tp̃is cõiũcta cũ v̄bis p̄ñtis tp̃is p̄teritũ tp̃s sign̄t. vt lectus es/ lect⁹ est. Sic participia p̄ñtis tp̃is si ꝯiũgant̃ verbis preteriti ⁊ futuri tp̃is preteritũ ⁊ futurũ tp̃s sign̄t. vt amans feci. aduertens audiam.

Aduerbiũ est pars orõnis indeclinabilis q̃ adiecta participijs/ gerundijs vel supinis significationẽ eorum explanat.

¶ Aduerbiũ d̃r: q2 stat ad verbũ. hoc est iuxta verbum.

¶ Aduerbio accidũt q̃ttuor. Species/ sign̄tio/ cõparatio/ ⁊ figura.

Spẽs aduerbiorũ sũt due. p̄matiua: vt nup. deriuatiua: vt nuperrime.

¶ Deriuatiuorũ spẽs sunt decẽ. Denoĩatiua. pnoĩatiua cõparatiua suplatiua diminutiua verbalia simul ⁊ noĩalia participalia aduerbialia ⁊ p̄positionalia.

Denominatiua aduerbia sũt q̃ a noĩb⁹ nascũtur. hec aũt a ꝓprijs noĩb⁹ nascũtur. vt a Tullio Tulliane. aut ab appellationib⁹. vt a duro duriter. aut a vocabulis. vt ab ostio ostiatim.

¶ Nomen autem vnius appellatio multorũ. vocabulum vero rerum est.

Pronoĩatiua aduerbia sũt q̃ a pnoĩe nascũt̃. vt ab iste ⁊ hic istic. ab ille ⁊ h̄ illic.

Cõparatiua ⁊ suplatiua aduerbia sũt quoties appellationes a q̃b⁹ veniũt ꝯparant̃. vt docte doctius doctissime. Et qñ nõ possunt oĩa aduerbia recte cõparari supplem⁹ cõparatiuũ ⁊ suplatiuũ cũ his aduerbijs magis ⁊ maxie iũcto positiuo. vt magis rite/ maxime rite. in diminuendo aũt cũ his aduerbijs min⁹ ⁊ minimũ. vt minus rite/ minimum rite.

Diminutiua aduerbia sunt que a primatiuo d̃riuantur. vt a tarde tardule. a tardius tardiuscule.

Uerbalia aduerbia sunt q̃ a verbis nascũtur. vt a curro cursim rapio raptim.

Uerbalia simul ⁊ noĩalia sunt q̃ a noĩe simul ⁊ a verbo nascũtur. vt a pede et tento pedetentim.

Participalia aduerbia sunt que a participijs siue participialibus veniũt. vt a decens decenter.

Aduerbialia aduerbia sũt q̃ ab aduerbijs nascũtur. vt a clã clãculũ. sepe sepi⁹.

Prepositionalia aduerbia sunt q̃ a prepõnib⁹ veniũt. vt ab extra exteri⁹. ab ob et iter obiter. signs statim ⁊ specialiter.

¶ Que efferunt.

¶ Noĩa scd̃e declinatiõis formãt aduerbia a d̃tõ casu ɔ in e mutato. vt a doct⁹ docto docte. Sȝ ꝯtra hãc regulã m̃lta sepi⁹ vsurpauit authoritas. q̃dã eni in d̃tõ casu formãt aduerbia i o. vt falso sedulo. q̃dã i er ⁊ i e. vt a duro duriter vł dure.

¶ Noĩa adiectiua tertie declinatiõis formãt aduerbia a d̃tõ casu/ addita ter. vt a mollis molli molliter. audax audaci audaciter vel audacter. Hinc tñ excipiuntur facilis qd̃ format facile ꝓ faciliť. difficilis difficulť ꝓ difficiliter. participia ⁊ participijs similia mittẽtia d̃tm̃ singularẽ in i/ versa i/ i er formãt aduerbia. vt sapienti sapienter. pudẽti prudẽter. oĩs oĩno ꝓ omiter. insup ter a trib⁹. quater a quattuor. aliter ab alius. a sublimis sublime sublimiter. obiter aũt tãsper parũper paulisper. ⁊ id gen⁹ alia cõposita sunt.

¶ Hec aduerbia que sequuntur tam in er q̃ in e efferuntur.

Humane dure ferme large atq; benigne.

Participium transit in vim nominis.

De aduerbio.

Species. Denoĩatiua noĩẽ appellatio vocabulum.

Aduerbia pronominatiua. Cõparatiua. Superlatiua.

Diminutiua verbalia. Uerbalia et noĩalia. Participialia. Aduerbialia. Prepõnalia.

Formatio aduerbiorum. A secũda declinatione. A tertia declinatione.

De aduerbijs.

Prosperiter puer vel abunde siue seuere
Atq; probe ignaue vel auare siue proterue
Festiueq; noue sic asperiter vel amice.

In ane. ¶ Propria noia scd'e declinatiōis formant aduerbia a casu ablatiuo/o mutata in a/ʒ addita ne. vt a Tullio tulliane.

Quedā appellatiua prime declinatiōis formāt aduerbia a casu abltō assumpta tim vt a regula regulatim. caterua cateruatim.

Appellatiua scd'e declinatiōis ab abltō hmōdi aduerbia formant/o mutata in a ʒ addita tim. vt ab ostio ostiatim. a viro tñ fit viritim. a furto furtim. a stricto strictim. a singulis singulatim/ vel sigillatim. a primus prima primum primatim. am annuo annuatim.

In tim. Appellatiua tertie declinationis formant hmōi aduerbia ab abltō/ e mutata in a ʒ tim assūpta. vt a grege gregatim. ab agmie agminatim. a capite capitatim. Appellatiua quarte declinationis formant hmōi aduerbia ab abltō/u mutata in im vt a statu statim. a singultu singultim. a raptu raptim.

In itus. ¶ Quedā noia prime declinationis formāt aduerbia ab abltō casu/ a mutata in i/ʒ tus addita. vt medulla medullitus.

Quedā scd'e declinationis in abltō mutāt o in i/ʒ tus addita. vt a celo celitus. a fundo funditus.

Quedā tertie declinationis in abltō mutant e in i/ʒ tus assumpta. vt radice radicitus. stirpe stirpitus.

Significatio. Significatio aduerbij est qlitas que per signū vnū aduerbiū ab alio discernit. Significationes aduerbiorum sunt multe. aut enī loci/ aut tp̄is/ aut numeri. ⁊c. vt infra patebit.

Aduerbia. Loci. Localia. Aduerbia loci sunt. hic illic istic hac quo q̄ vbi int⁹ ⁊ foris intro ⁊ foras obuiā. Aduerbia localia. aut in loco signt/aut de loco/aut per locum/ aut ad locū/ aut versus locum/aut vsq; ad locum.

In loco. Aduerbia signtia in loco sunt ista. hic istic illic intus foris ibi ibidē alibi alicubi vsq; nusq; sicubi necubi nūcubi vbiq; vbicunq; superius inferi⁹. ⁊ habent suum qsitiuū vbi. Ad hāc signtionē referri possunt ꝓpria noia vrbiū vel pagorū signtia in loco aduerbialiter in gtō siue dtō posita. vt fui Padue ⁊ Carthagini.

De loco. Aduerbia signtia de loco sunt ista. hinc illinc istinc unde aliūde sicūde necunde alicunde superne inferne vndiq; vtrinq;. hec habēt suū quesitiuū vnde. Ad hāc signtionē referri possunt noia ꝓpria vrbiū vel pagorū signtia de loco aduerbialiter in abltō posita. vt venio Roma.

Per locum. Aduerbia signtia p locū sūt ista. hac illac istac alia aliq̄ illa ea siq̄ nequa ꝗlibq; quauis vtraq; vtrauis. hec habēt ꝓpriū qsitiuū qua. Ad hanc signtionem referri possunt ꝓpria noia vrbiū vel pagorum signtia p locum aduerbialr abltō posita. vt trāseo Roma. veni Roma. ⁊ nōnunq; in actō cū p ponūtur. vt veni p Romā.

Ad locum. Aduerbia signtia ad locū sunt ista. huc illuc istuc intro foras vsq; nusq; eodē siquo nequo alio aliq̄ vtroq; quouis quocūq;. hec habēt suū qsitiuū q̄. Ad hanc signtionē referri possunt ꝓpria vrbiū vel pagorum signtia ad locū aduerbialiter in actō posito. vt vado Patauium.

Versus locum. Aduerbia signtia ꝟsus locū sunt ista. horsum istorsum illorsum dextrorsum sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum nequorsū deorsum ꝟsus sursum vel sursum ꝟsus/vtroq; versus/quoquo ꝟsus. ⁊ habent suum qsitiuū quorsum.

Noia tā propria q̄ appellatiua signtia versus locū p noib⁹ i actō ponūtur/post posita versus. vt vado Romā versus. locum versus. Marcum versus.

Usq; ad locum. Aduerbia signtia vsq; ad locū vł vsq; ad tp̄s sūnt ista hacten⁹ hucusq; istucusq; illucusq; vsq; nūc quoadusq; ⁊ hmōi. hec habēt suū quesitiuū quousq;.

Noia pronoia vrbiū vel pagorū significantia vsq; ad locū pro noib⁹ in accusatiuo ponuntur cum vsq;. vt vado vsq; Romam.

Aduerbia loce Sūt qdā aduerbia localia q̄ non ad vnā solā/sʒ ad varias signtiones referri pñt. vt peregre pone supra infra sup extra vltra citra. vt pegre trāseo. pegre venio.

De aduerbijs.

¶ Que sunt aduerbia temporis: hodie nunc nuper heri cras aliquando olim tunc quando dudum iam semper mane modo vesperi tantisper aliquantisper interdum.
Que numeri: semel bis ter quater nouies decies vicies millies.
Que ordinis: inde deinde deinceps denique demum postea preterea primum primo secundo vicissim quod et seperandi est.
Que negandi: haud neque non minime neutiquam nequaquam.
Que affirmandi: etiam quidni profecto quippe certe scilicet.
Que optandi: vtinam o si vt o esi pro vtinam.
Que concedendi: licet esto.
Que adulandi: sodes amabo.
Que iurandi: pol castor mehercle mediusfidius.
Que demonstrandi: en ecce eccum eccam.
Que interrogandi: cur quare quamobrem quid qui vtrum num non nunquid.
Que dubitandi: forsan forsitan fortassis fortasse.
Que prohibendi: ne.
Que euentus: forte fortuitu obiter incidenter.
Que similitudinis: quasi seu tanquam vt velut veluti sic sicut sicuti perinde proinde adsi.
Que vocandi: vt heus ehodum.
Que respondendi: heu.
Que congregandi: simul vna pariter communiter.
Que elegendi: potius immo.
Que hortandi: eya age agite.
Que separandi: seorsum vicatim vtrinque sigillatim semote paulatim sensim.
Que qualitatis: bene pulchre olno care viliter misere morose properam expedite.
Que quantitatis: multum plus minus parum satis nimium nimis valde.
Que comparandi: tam et quam magis maxime.
¶ Gradus comparationis sunt tres. positiuus/comparatiuus/et superlatiuus.
Que sunt aduerbia positiui gradus: docte pulchre fortiter.
Que comparatiui: doctius pulchrius fortius.
Que superlatiui: doctissime pulcherrime fortissime.
¶ Multa ex predictis aduerbijs que varia significant/ sub varijs speciebus aduerbij locari possunt, vt hic potest et temporis esse aduerbium et loci. et sic de multis alijs.
¶ Figure aduerbiorum sunt tres. simplex: vt diu huc. composita: vt interdum adhuc. decomposita que a compositis deriuantur. vt a benignus benigniter. a misericordia misericorditer. ab indocto indocte. ab efficaci efficaciter. Figure.

Intro foras verbis quæ signant ad loca motum
Coniungi poscunt, alijs iungas foris intus.

Intus et foris intro et foras hoc intersunt. intro et foras iunguntur verbis aut participijs significantibus motum ad locum. intus vero et foris iunguntur verbis aut participijs significantibus permanentiam aut motum in loco. Intus intro. Foris foras.
¶ Aduerbia loci possunt poni pro aduerbijs temporis. sed non econuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdit
Sæpe ne pro nunquid e vel s sed demere debes.

¶ Ne dictioni in vocali finienti/aut s littera terminanti solet adiungi et tunc nunquid significat et e vel s apocopat. vt mihin. i. mihi ne. dixtin. dixti ne. viden. i. vides ne. censen. i. censes ne. id quod apud Terentium in vsu frequenti est. Ne cum dictione in vocali finita.
Non et num idem significant: sed hoc intersunt. quando per non fit interrogatio per non id verum existimo quod queritur. Vergi. Non ego te vidi Damonis pessime caprum excipere? quando vero fit interrogatio per num/supponimus id falsum esse quod queritur. Non et num.

Affirmat non pro nunquid quærendo negat num.
Non ego te vidi, num mea dicta negem?

¶ Indies et quotidie hoc intersunt. Indies semper verbis incrementum significantibus et comparatiuis iungitur. quotidie vero istis et alijs. Indies quotidie.

Quotidie iunge quæuis sibi verba reposcunt,
Inq; dies medius gradus, incrementaq; signans.

Preterea. ¶ Preterea insuper signt ꝛ preter eū/eam/id/eos/eas vel ea.

Obuiam. ¶ Obuiā est aduerbiū/ꝛ semp iungit verbis motū ad locū signtib⁹. vt venio tibi obuiā. i. obuio tibi. q̄ snia multis alijs modis dici potest. vt obuio tibi. obuius sum tibi. obuiū me tibi fero. obuiū fortuna me tibi obtulit. occurro tibi.

Sciƺ. Videlƺ. ¶ Sciƺ ꝛ videlicet videntur significare id qđ certe. sed fere per quandā amaritudinem ꝛ derisum. Interdū etiā sine ea. interdū post relatiuū quomodo quidē poni solet nōnunq̄ ꝛ ante vel sine relatiuo. vix tamē apud doctos reperies vulgo visitatissimum modum.

Protinus continuo statim. ¶ Protinus cōtinuo ꝛ statim signt subito vel cito. signt etiā nō ideo quādo iunguntur negationi. vt non continuo/si furti aliquis accusetur/ dannare eum iudex debet. i. non ideo.

Necesse. Necessario. ¶ Necesse ꝛ necessario hoc intersunt. necessario qđlibet sibi verbū adiūgere pōt. necesse vero tm̄ verbū substātiuū. vt necessario oēs morimur. necesse est oēs mori.

Paulominus. ¶ Paulomin⁹ vna dictio. i. fere. vnde Psalmista. Paulominus cōsummauerunt me in terrā: Paulo minus due dictiones. angl(a lytell lesse). Idē Minuisti eum paulo min⁹ ab angelis.

Quatinus. Quatin⁹ i/scriptū p vt ponit cū e/ qm̄ vel quantū signt.

Minus. Quatenus. Dum. ¶ Dū tria signt. tātūmodo donec ꝛ q̄diu. ꝛ q̄nq; q̄si syllabica adiectio est. vt adeidū ehodū agedū. Sed dū pro q̄diu indicatiuo/pro donec cōiunctiuo seruit.

Minus. Quo minus. Sin minus. ¶ Minus aduerbiū cōparatiui gradus cū positi noīe iūctū facit signtū cōtrariū. Teren. hoc nemo fuit minus ineptus. i. prudentior. minus etiā p nō ponitur qñ iungitur cum sin. vt sin minus. i. si non: ꝛ cū quo. vt quo minus. i. vt non.

Quoad. ¶ Quoad signt quousq; q̄diu quando et quantum.

Vsq; quo. ¶ Vsq; quo penultima correpta signt vndiq; q̄diu donec simul ꝛ aliquando.

Simul. ¶ Simul significat pariter ꝛ postq̄.

Non solum. Non modo. Non tantum.

Isthæc, non solum, non tantum, non modo, poscunt,
Sed, vel verum etiam, iungi vel sed quoq; post se.
Quod minus est poniq; prius, maiusq; subire.
Vt res non tantum, sed pro te animā quoq; fundam,
Maius vult præ se nedum minus & sibi subdi,
Vt vitam pro te nedum res fundere possum.
Cū q̄ negans iunctū his strustura reciproca fiet.

Nedum. Non solum. Non modo. Nedū pro nō solū ponitur: sed nedū nunq̄ vsurpat nisi quū de duob⁹ loquimur quorū alterū mai⁹/alterū minus est: ꝛ minori semp i posteriori parte pponit. nō solū in priori parte ponit. vt nō solū vulnerauit patrē/ sed etiā interfecit. dicēdū p nedū: patrē interfecit nedū vulnerauit. Et qñ negatiuū cū his iūgit reciproca fiet constructio ꝛ tūc maius precedet nō solū. ꝛc. ꝛ minus seqtur. vt nō solū nō te amo. sed ne diligo quidē. hic scientiā nō sibi comparat nedū virtutē nō colit.

Quāprimū. Modo. Quāprimū signt celeriter ꝛ postulat vnū verbū. cū primū vbi primū ꝛ vt primū. anglice(as soone as)duo verba postulant.

¶ Modo sumitur pro aliqñ pro solummodo ꝛ pro tam nunc.

De cōiunctiōe. Coniunctio est pars orationis indeclinabilis dictiones vel sententias annectens.

¶ Coniunctio dr̄ a cōiūgendo: quia vel dictiones vel sententias simul coniungit.

¶ Coniunctioni accidunt tria. Potestas/figura/et ordo.

¶ Ptās cōiunctiōis est qualitas p ei⁹ signtionē officiūq; in oratione ostendit.

Potestas. Potestas cōiūctiōis in decē ꝛ octo partes diuisa est: vt infra patebit.

¶ Copulatiua est que sensus ꝛ verba coniūgit. vt disertus ꝛ sapiēs fuit Cicero

¶ Copulatiue cōiunctiones sunt iste. ꝛ qȝ atqȝ at ac ast quoqȝ. Compulatiue.
¶ Disiunctiua est que q̄uis dictiōes coniungat sensum tamē disiungit. alterū Disiunctiue,
affirmans: alterū vero negans. vt tu es doctus vel indoctus.
¶ Disiūctiue cōiunctiones sunt iste. aut ve vel ne nec an neqȝ seu siue. Hec autē
in tres partes diuidit. in subdisiunctiuā/ dubitatiuam/ ꝛ interrogatiuam.
¶ Subdisiunctiua est que licet vocē habeat disiunctiuam vtrūqȝ tñ esse signifi- Subdisiūctiue
cat. vel simul. vt Alexander siue Paris. vel discrete. vt tota die legit vel scribit.
¶ Dubitatiua est que cum nota disiunctionis dubitationem significat. vt aut Dubitatiue:
prodest aut non.
¶ Interrogatiua est que cū nota disiunctionis dubitationē cum interrogatio- Interrogatiue
ne significat. Uerg. Eloquor an silea m?
¶ Interrogatiue coniunctiones sunt iste. an ne necne anne nonne.
¶ Expletiua que et cōpletiua dicitur est que ornat⁹ causa vel metri nulla signi- Expletiue.
ficationis necessitate ponitur. vt enimuero daue,
¶ Expletiue vel cōpletiue cōiūctiōes sūt iste: q̄dē equidē vero aūt quoqȝ scilicet Completiue.
nimirū ꝑfecto. Hec aūt in duas partes diuidit. i. approbatiuā/ ꝛ distributiuā.
¶ Approbatiua est que rem approbat ꝛ affirmat. vt equidem merui. Approbatiue.
¶ Distributiua est que diuersis diuersa distribuit. vt ego lego/ tu vero dormis Distributiue.
¶ Electiua est que ex diuersis propositis aliq̄d elegi ostendit. vt diues volo esse Electiua.
magis q̄ȝ pauper.
¶ Electiue coniunctiones sunt iste. q̄ȝ ac ꝛ atqȝ quando sumuntur ꝓ q̄ȝ. Aduersatiua.
¶ Aduersatiua est que aduersum cōuenienti sig̃t. vt q̄uis neges peccatū ꝯstat.
¶ Aduersatiue cōiūctiōnes sunt iste. sed tamē q̄q̄ȝ q̄uis etsi tametsi/ etiamsi/
at verum quando pro sed ponuntur.
Abnegatiua vel exceptiua est q̄ rem aliqua causa impeditā fieri non posse ostē- Abnegatiua.
dit. vt nisi adesses nihil comederem. Diminutiua.
Abnegatiue vel exceptiue cōiūctiones sunt iste. ni nisi q̄m alioquin preterq̄ȝ.
Diminutiua est que diminutionem sig̃t. vt si non potes legere saltem scribe. Causalis.
Diminutiue cōiunctiones sunt iste: saltem/ ne/ nec/ at/ aut/ ꝛ vel pro saltem.
Causalis est que causam vel ordinē rei precedentis adsequentē significat.
Causales cōiunctiones sunt iste. qꝛ quapropter q̄m q̄ppe eni etenī nā nāqȝ quā-
doquidē siquidē quatenus vt qȝ ne neu neue si quū ꝛ quādo supta pro quia.
¶ Hec aūt in quattuor partes diuiditur. in cōtinuatiuā/ sub cōtinuatiuā/ adiū-
ctiuam/ ꝛ effectiuam.
Continuatiua que ꝛ conditionalis dicitur est que continuationē cū dubitatio- Cōtinuatiua.
ne (iuncta indicatiuo) ostendit. vt si stertit dormit.
Subcontinuatiua est que causam continuationis non cum dubitatione rerum Subcontinua-
essentiam ostendit. vt qui ambulat mouetur. tiua.
Adiunctiua est que sic esse vel nō esse dubitans subiūctiuis adiūgitur. vt si vene Adiunctiua.
ris multo commoda feres.
Effectiua est que ex causa precedentē sig̃t effectum. vt domus fortis est nam ex Effectiua.
ligno ꝛ lapide fideli constat. Hec tamē pōt reduci ad subcontinuatiuam.
Collatiua rationalis vel illatiua est/ que expremisso sermone rationē ostendit. Collatiua.
vt tu es homo ergo mortalis. Illatiua ratio
Collatiue rationales vel illatiue cōiunctiones sunt iste. ergo ideo igitur itaqȝ nales.
proin proinde quocirca propterea idcirco.
Eadē cōiunctio pro varia sua sig̃tione modo illius/ modo alteri⁹ est potestatis
¶ Figure cōiūctionū sunt due. Simplex vt at/ sed/ enim. Cōposita. vt atqȝ/ sed-
enim enimuero. Ordo cōiūctionū est qualitas demonstrans que prepōni/ que Figure.
ve subiungi coniunctio debeat.
¶ Ordo coniunctionis est triplex. Prepositiuus/ subiunctiuus/ ꝛ cōmunis.
Prepositiuus ordo est in quo coniunctiones precedunt ea que cōiungūt. Ordo ꝯiūctio-
Coniunctiones ordinis prepositiui sunt iste. at ac ast sed atqȝ aut, vel ne neqȝ ce- num.
terum enimuero verū si quinquatanus sin seu siue tu nisi et nam. Et ponit trib⁹
Subiūctiui ordo est in q̄ postponūtur cōiūctiones istis que coniungūt. modis.
Cōiūctiones ordinis subiūctiui sunt iste. qȝ ve ne aūt quidē quoqȝ verū ꝛ enim.

Cōmunis ordo est in quo nūc preponitur nunc postponitur coniunctio.

Coniunctio. Coniunctiones ordinis cōmunis sunt reliquę omnes.

Et ponit tribꝰ modis. Et ponitur quinqꝫ modis. Primo modo copulatiue. vt homo ⁊ animal. Scdo ornatꝰ causa ponit. vt ⁊ prudēs ⁊ fortis fuit cesar. Tertio disiūctiue. vt legere ⁊ nō intelligere est negligere. Quarto successiue. vt bibit ⁊ comedit. Itē Jesus sedebat sup pullū ⁊ sup asinā. i. aliqn sup pullū/⁊ aliqn sup asinā. Quinto expositiue p id est. Ouidius. hāc deꝰ ⁊ litē melior natura diremit. i. melior natura. ¶ Itē multifariā multisqꝫ modis qꝫ p id est ponit. ⁊ est figura Epexegesis qn dictio vł orō sequēs exponit pcedētē. vn Ebrardus. Est Epexegesis exponēs dicta priora.

Epexegesis. Cōiūctio copulatiua tribus modis inter diuersos casus ponitur. ¶ Cōiunctio copulatiua tribus modis discopulat. Primo mō qn dictiōes copulam claudētes eandē cōstruendi rōnē nō habent. vt hic liber est meus et fratris mei. Cicero erat eloquēs ⁊ magni ingenij. Scdo qn sequitur dictionē varios casus exigentē. vt tu es dignus laude et premio. Tertio qn mediat inter duo nola locorū diuersi numeri aut declinationis. vt Cicero floruit Rome ⁊ Athenis.

Enclętice cōiūctiones.

Ordinis & medij, semperq; est postpositiui.

Encleticæ voces q; pro &, ne pro an, veq; pro vel.

Scribi & proferri cum vocibus immediate

Præiunctis debent, simul vltima syllaba vocis,

Quæ præit ijs acui, debent ipsæq; grauari.

Et ⁊ qꝫ. ¶ Et ⁊ qꝫ hoc intersunt penes ordinē. Nā ⁊ interponitur/qꝫ vero postponitur. cū sit vox enclętica ⁊ facit syllabā precedētē acui ⁊ seipsam grauari.

¶ Cōiūctiones enclętice sunt tres. qꝫ p ⁊/ne pro an/ve pro vel. ⁊ pferūtur immediate cū dictionibꝰ pcedētibꝰ tanqꝫ syllabice adiectiones. vt tuqꝫ/tune/tuue.

Ac simul atq; notat q̄, post secus ac aliorsum

Post aliter, mediosq; gradus generis quoq; neutri.

Ac atqꝫ. Ac ⁊ atqꝫ qn ponuntur pro aliter aliorsum vel secus: accipiunt pro qꝫ. vt aliter est ac dicis. Uergilius. haud secus ac iussi faciunt. ⁊ sepe post cōparatiuos gradus neutrius generis. vt scribo melius ac tu.

Dic vel pro q̄uis etiam saltem quoq; siue.

Uel. ¶ Uel sumitur pro etiam/pro saltem/pro siue/et q̄uis.

Ne signat valde, vel certe. non, simul vt non.

Quum signat nunquid/vox est enclętica semper.

Ne. ¶ Ne ponitur pro certe. Teren. Ne iste haud mecū sentit. Pro nō/qn iungit imperatiuo modo. vt ne pete firmatas pacis dissoluere leges. ¶ Pro vt non vel qꝫ nō. vt oro ne facias. Qñqꝫ interrogatiue ponit p an: ⁊ tūc semp postponit enclętice. vt tune ille es Eneas. Et est imperatiuꝰ huiꝰ verbi neo/nes. Ponitur etiam pro valde. Terentius. Faciunt ne intelligendo: vt nihil intelligat. hoc est valde ⁊ curiose intelligendo.

Nec neqꝫ. An. ¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponit cū nec pcedēte. vt sic faciā necne ignoro. pro an non. sed an superuacue tunc additur: sic ignoro an faciam necne.

Nec neq; quum gemine verbū plurale reposcunt.

Nec ne. ¶ Nec ⁊ neqꝫ cū duobꝰ suppositis singularibꝰ geminate verbum exigūt plurale. Teren. in adel. hec si neqꝫ ego neqꝫ tu fecimus nō sunt egestas facere nos.

An. ¶ An interrogatiue frequēter ponitur: qñqꝫ tamen dubitatiue. vt dubito an viuat an mortuus sit.

Q; signat quātum gradui iunctum positiuo

Atq; superlato valde, ni quando sequātur

Hæc possum valeo queo tunc quantum quia signat.

Qꝫ pro quātū et valde. ¶ Quā iunctū positiuo quantū signt. Qn autem iungitur superlatiuo idē est qꝫ

valde: nisi sequatur aliquid istorum verborum: possum valeo aut queo. quia tunc quam signat quantum. vt quam breuissime potero sententiam rescribam.

Quin etiam signat, qui non, cur non, simul & non.

¶ Quin trifariam accipitur. Primo pro quinetiā siue atque etiā idque fere cū indicatiuo. Secūdo pro vt non vel qui non seu quominus. et id cum subiūctiuo. Tertio pro cur non: id autē interrogatiue et cum indicatiuo. Quin

Si pro vtinam sumas pro non sic pro quia quāuis,
Finito seruit si certum quando nonabit,
Incertum signans coniunctiuum sibi poscit.
Si prius exposcit, sin poteriusque locari.

¶ Si sumitur pro non/ pro quia/ pro quāuis/ & pro vtinā. Si quando ponitur dubitatiue coniūctiuo seruit. quando vero non indicatiuo. Si & sin hoc intersunt. Si priori orationi iungitur/ sin autem posteriori. Si multa signat

¶ Siquidem. i. certe. siquidem. i. quia.

Etsi cum tametsi quāquam quāuis licet vsu
Distant, illa modo primo tria iunge priora.
Principio & libri sententiæ epistolij ve.
Postposita interdum a nihilo pendere reperta,
Post poni semper duo posteriora reposcunt
Et coniunctiuum raroque modum sibi primum.

¶ Quāquam/ etsi/ tametsi/ prime clausule semper iūgi postulāt: & vt plurimū indicatiuo seruiūt. licet & quāuis primas refugiūt clausulas: idicatiuoque rarissime seruiūt. Etsi. Tametsi. Quāquam. Quāuis.

Disiunctiua secat sensus, iungit quoque voces.

¶ Cōiūctiōes disiunctiue voces iungūt: sententias vero disiūgūt. ¶ Porro significat vero/ aūt: & interdū lōge/ valde/ certe/ postea/ & vltra: & tūc aduerbialescit.

Seu pro vel petit s, pro sicut scribito per c.

¶ Seu s/ scriptū vel signt. Ceu c/ scriptū/ sicut. & aduerbiū similitudinis est. Seu. Ceu.

¶ Neu & neue signt vt non. Verg. Neu populū antiqua sub religiōe tueri. Ouid. Neue operis famam possit delere vetusti. Neu. Neue.

¶ Ceterū et verū nola coniunctionaliter posita sunt pro sed. vtrū nomē pro coniunctione interrogatiua etiam ponitur. Ceterum. Verum.

¶ Ita aduerbiū affirmādi est/ & aduerbiū similitudinis. et cōiūctio rationalis.

Quippe relatiuo qui pulcre iungitur & quum.

¶ Quippe eleganter iūgitur huic relatiuo qui/ que quod. & huic aduerbio quum. vt quippe qui/ quippe quum.

Ni nisi præterquam similes connectere casus
Assoleant, præter quartum semper sibi poscit.

¶ Ni nisi preterquam et preter hoc intersunt. ni nisi & preterquam. copulāt casus. preter vero accusatiuum postulat. Ni. Nisi. Preterquam.

Repositio est pars orōnis indeclinabilis que aliis partibus orationis in appositione vel in cōpositione ferme preponitur. De prepositiōe.

¶ Prepō dr a preponēdo: quia ceteris partibus orōnis suū est preponi. preter tenus/ quam nūquam in appositione nec in cōpositione preposita inuenitur: quod in fieri cōtra prepōnis naturam Helius attestatur.

¶ Prepositioni accidunt tria. scilicet Casus/ figura/ et ordo.

¶ Casus prepositionis sunt tres. gtūs/ actūs/ & abltūs. non enim quod prepositiones sed (Sulpitio teste) casui deseruiunt.

¶ Casus prep… casum regunt:

¶ Prepōnes deseruientes genitiuo casui sunt iste. Pridie/ postridie/ et tenus. Prepōnes regūt tres casus.

Accusatiuo seruientes.
¶ Prepones deseruientes accusatiuo casui sunt iste. ad/ apud/ ante/ aduersum/ aduersus/ cis/ citra/ circu circa/ contra/ erga extra/ infra/ inter/ intra/ iuxta/ ob/ pone/ per/ prope/ propter/ fm/ post/ trans/ vltra/ supra/ preter circiter/ vsq3/ versus secus/ penes/ pridie/ ꝛ postridie.

Abltō seruientes.
¶ Prepositiones ablatiuo deseruientes sunt iste. a ab abs cum coram clam de e ex pro pre palam sine absq3 tenus.

In/ sub/ super/ et subter.
¶ Prepones que nuc actō nuc abltō deseruiut sunt iste. in sub super ꝛ subter.
¶ In sub super et subter/ qñ iungūtur verbis aut participijs significātibus motū ad locum/ accusatiuis: quando vero alijs/ abltis iunguntur.
¶ Super cū contiguatione plerūq3 vult actm. aliter abltm.

Prepones separabiles et inseparabiles. Cōmunes figura.
¶ Preponū alie sunt semp separabiles/ alie semp inseparabiles/ alie vero cōes
Prepoes semp separabiles sunt iste. apud penes fm absq3 sine cū quibusdā alijs.
Prepoes semper inseparabiles sunt iste. am di dis re se co con.
Relique nunc separabiles nunc inseparabiles inueniuntur.
¶ Figura prepositionis est duplex. Simplex. vt abs. Cōposita vt absq3.
¶ Ordo prepōnis est qualitas demonstrans que preponi/ que ve supponi prepositio debeat.

Ordo. Prepositiuus. Subiunctiu⁹. Cōmunis.
¶ Ordo prepōnis est triplex. Prepositiuus/ subiunctiuus/ ꝛ cōmunis.
Prepositiuus ordo est in quo prepositio suo casuali preponitur.
Subiūctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur.
Communis ordo est in quo prepositio nunc preponitur/ nunc postponitur.
Ordinis subiunctiui sūt iste. versus/ vsq3/ tenus. Cū ordinis est communis. Cetera vero (nisi cōtra acciderit aliqñ licentia poetica) sunt ordinis prepositiui.

Cū postponit.
¶ Cū postponitur abltis istorū pronoim. Me te se nobis vt vobis. ꝛ abltō huius relatiui qui que quod.

Potestas ppōnis in cōpōne.
¶ Quā vim habet prepō in cōpositione: aut cōplet/ vt preclarus. aut mutat/ vt pius impius. aut minuit significatum. vt tristis subtristis. aliqñ tamen posita prepositione in compositione/ compositum pro simplici ponitur.

De duab⁹ prepositionibus.
¶ Si due prepōnes casuali precedāt posterior casum reget. vt veni de vltro mare/ de post fetantes accepit eum.

Postpositum sexto iungas tenus & genitiuo.
Qui rerū est geminū sic singlariq3 carenti. Perottus.

Tenus cū gtō. vel abltō.
¶ Tenus cū abltō cōstruitur. Ut in illo Uergiliano. Summo ten⁹ attigit ore. Et cū gtō plurali qui est rerū geminarū. Uerg. Et crurū tenus a mēto palearia pendent. Uel nominū carentiū singulari numero. vt Athenarū tenus. Quidā tamē dicunt illū gtm poni loco ablatiui more grecorū/ qui carent ablatiuo.
Tenus significat vsq3 ad. vt collo tenus. i. vsq3 ad collū. aurium tenus. id est vsq3 ad aures.

Mere ppōnes.
¶ Mere prepōnes ꝛ aduerbia hoc intersunt. Mere prepōnes sunt ille/ q casibus seruiūt/ ꝛ sine illis in appositione. i. extra cōpōnē cōgrue poni nō pōt. vt ad de.

Aduerbia casualia.
¶ Aduerbia casualia sunt que etiam casibus more prepositionū seruiunt/ ꝛ sine casibus posita aduerbia sunt. vt pone subit coniunx coram data copia fandi.

Ad signat iuxta contra pro præter apudq3
Circiter & propter pro valde & cōparat vsq3.

Ad.
¶ Ad sumitur pro iuxta. vt habitat ad flumina. i. iuxta flumina. Pro aduersum/ vt ad in aduersor. Pro cōtra. vt ad hostes pugnat. i. cōtra hostes. Pro circiter. vt ad tria milia. i. circiter tria milia. Pro propter vt ad quid venisti. i. ppter quid. Pro pro. vt ad tempus. i. pro tēpore. Pro valde. vt ad in admiror. Et pro in comparatione. vt nihil est ad fratrem. i. in cōparatione fratris.

Signat apud iunctum personis cum inq3 aliquando.
In signat iunctum cum nominibusq3 locorum.

Apud.
Apud aliqñ sumit pro in/ ꝛ pro cū. Pro in qñ iungitur noib⁹ locorū. vt apud forum. i. in foro. Pro cū qñ psonis iūgit. vt apud magistrū. i. cum magistro. Et nōnūq

iunctū cum personis significat in. vt apud Terentiū. i. in Terentio.

Ante locum tempus personam significanti
Præ iungas, sed persone tantummodo coram.
Præ signat propter necnon quandoq; præesse,
Omnibus adde palam, iungas genus id reliquisq;,
Aduerbi in morem/pone interdum sine casu.

Ante corā pre et palam hoc intersunt. Ante preponit nobus signtib⁹ locū/ tēp⁹ Ante.
aut psonā. corā vero tm̄ psonis. pre aliqñ notat causam/ vt pre dolore. i. ppt do Coram.
lorē. aliqñ preeminentiā: vt pre ceteris pre aliis. Palā vero signo vniuersali pre Pre.
ponitur. vt palam omnibus. & aliqñ profertur sine aliquo casuali. vt dic palam. Palam.

Cis fluij aut montis propriis dato, citra alijsq;
Interdum ponas ornate pro sine citra.

Cis & citra hoc intersunt. Cis semper iungitur nominibus propriis fluuiorum Cis.
aut montium. citra vero aliis. Citra.

Nominibus iungas aut temporis aut numerorum
Circiter, ast aliis circum circave quibusuis.

Circiter circum & citra hoc intersunt. circiter iungitur nominibus numerorum Circiter.
aut temporis. circū & circa vero aliis. Circa.

M perdit circum vocalis quando sequatur,
Consona quum sequitur circum tunc m retinebit. Circū i cōpōne
M mutatur in n. quoties sequitur c d q t.

Circū qñ cōponitur cū dictiōe incipiente a vocali m abiicit. vt circueo circuā-
mictus/circuitu/circuornatus. si vero cū dictione incipiente a cōsonāte cōponat
m manet integrum: nisi c d q t/ sequatur: tunc m mutatur in n. vt circundo. cir-
cuncisus. circunquaq;. circuntego.

Aduersum aduersus contra erga in diuidit vsus.
Erga sume bonam in partem, contraq; malam, sed
Aduersum aduersus simul in sumas in vtramq;. Aduersus. Aduersum.

Aduersum aduersus/contra erga/& in idē signt. vsu tamen sic differūt. Erga enī Contra.
semper in bonā partē sumitur. Contra in malā partē. aduersus aduersum et in/ Erga:
tā in bonā partē q̄ in malā sumi possunt. ¶ Extra ponitur aliqñ p pter. Terē. In.
in phor. Neq; cognatus extra vnā ancillulam quisq; aderat. extra. i. preter.

Ob signat propter quum sumitur appositiue,
Sed signat contra vel circum in compositura,
Et veteres legimus pro ad posuisse vt obire. Ob:

Ob in appositiōe sigt ppter. Uerg. Cui⁹ ob auspiciū infaustū moteisq; sinistros.
in cōpositione vero contra vel circū significat. vt obambulo/ occurro. olim p ad
posuere. vt in obire.

Per signat valde quoties cum nomine iunctum est
Signat cum verbo iunctum vel participante
Ad finem, siue in toto producere quicq̄
Appositum propter signat sic per mediumq;.

Per in compositiōe iunctū cū nobus significat idē qd valde. cū verbis aut p̄ti-
cipiis finire significat: & interdū p propter sumitur. vt apud Teren. Neq; p eta-
tem tamen potuerat. & per aliqñ sumitur pñuatiue. vt perfidus. Secundum.

Nunc post, nunc iuxta, nunc pro notat inq; secuudum.

Secundo. ¶ Scdm multa sigt. primo sigt post. vt fm platonē loq̄r/ fm pithagorā disputo. aliq̄n sigt iuxta. Uerg. Dulcib⁹ ille quidē illecebris et plena secūdū flāmā: accepit vuln⁹ fm aurē. i. iuxta aurē. sumit etiā q̄nq3 p p. vt fm te litē do. fm me iudica. i. p me. fm etiā pro in ponitur. Cicero fm q̄etē visus est repente. i. in q̄ete.

Trans in compositis perdit nihil, his nisi demptis.

Trano traijcio trabea & traducere trado.

Trans. ¶ Trās i cōpositione manet integrū: q̄nq3 dictionib⁹ exceptis. trano/as. traijcio/cis. trado/is. traduco/cis. & hec trabea. i. vestis regalis. de trans & beo/as.

Præter compositum verbo iuxta notat, atq;

Casibus appositum signat nisi vel sine contra.

Preter. ¶ Preter ꝯpositū significat iuxta. vt preter fluit. Preter nisi & sine/ & q̄n ꝯtra sigt Terētius. Ut preter ciuiū morē atq3 legem & sui voluntatem patris tamen hac habere studeat cum summo probro.

Pro signat propter, valde, in, iuxta, atq; secundum.

Pro. ¶ Pro sumitur pro in. vt pro tribunali. i. in tribunali. pro propter. vt p p̄cibus pro iuxta vel scdm. vt pro viribus. pro valde. vt in promereor.

Præq; notat propter, præ comparat & notat ante.

Pre. ¶ Pre aliq̄n sumit̄ pro valde. angl. (out taken) vt p̄diues (out takē ryche) & interdū pro ante. vt pre ceteris amaui. i. ante alios. aliq̄n vero in cōparatione. Ter. Hic illū pre me cōtempsit. i. in cōparatiōe ad me. interdū p ob vel ꝓpter. vt non possum dormire pre dolore dentiū. i. ob vel propter dolorē dentiū.

Nominibus proprijs iunctum postponitur vsq;.

Appellatiuis iunctum præponitur vsq;.

Usq3. ¶ Usq3 iunctum nominib⁹ appellatiuis p̄ponitur casuali. vt vsq3 ad monasteriū. vsq3 aūt iunctū noib⁹ ciuitatū vel vrbiū/ semper postponitur casuali. vt Lōdinū vsq3 (vp to London) Couentriam vsq3.

Appositum notat in super contra vsq; ad & inter

Pro erga cōpositum non valde intra ad quoq; contra.

In. ¶ In sumitur pro valde. vt apud Terentiū. incuruus. i. valde curu⁹. p nōn aut priuatiue. vt iniustus. i. nō iustus. impudēs. i. nō prudēs. p inter. vt medijsq3 in millib⁹ ardet. i. inter millia. pro cōtra: vt in hostes. i. cōtra hostes. p ad: vt in os dicam. i. ad os. pro p: vt in monumētū dedi. i. pro monumēto. & aliq̄n sigt ad locum/ in loco: ad personam & in persona.

Sub nota ante supra prope in necnon per ad infra.

Compositumq; super, nunc aufert, diminuit nunc.

Sub. Sub sumit̄ p supra: vt ter flumina subiecta reluxit. p infra: vt subiecit caudam. p prope: vt deinde sub ipso ecce volat. pro in: vt sub ingēti tēplo. p ante: vt sub luce. p p: vt sub noctē cura recursat. & aliq̄n sigt ad locū: vt postesq3 sub ipsos. aliquando in loco: vt sub luce maligna. & in cōpositiōe modo localem vim retinet: vt subdico. modo diminutiuam: vt subrideo.

Ista super signat de valde desuper atq;

Insuper atq; super superest pro signat vt vltra.

Super. ¶ Super sumitur pro de: vt multa sup priamo rogitās. p pro: vt nil sup imperio moueor. p insuper: vt ecce super meste magna Diomedis ab vrbe. p desuper vt super vallo prospectans troes. pro super est: vt neq3 enī lingua super vlla pericli. & pro vltra: vt super garamantes & indos bibi satis superq3.

Ex ab e simul a de sensu non variantur

Sed varie iungantur enim tunc dicimus ab cum.
Dictio quæ sequitur quando incipit l/r/s/aut i.
Abs tunc dicatur t q si quando sequatur.
Præpones alijs ex eq; sonantibus a de.

¶ Am significat circum. vt amplector. i. circũplector. Am.

¶ Di significationem habet separatiuã. & iungitur dictionib' a cõsonãtib' incipientibus preter c/p/s/t/ vel i consonantem. Di.

¶ Dis signtionẽ habet separatiuã. vt dispono discedo. & iūgit' dictionib' a/c/p/s/ vel i consonante incipientib'. vt discedo/dispono/dissentio/ distraho/ disiungo. f/vero sequente mutatur in eam. vt differo. Dis.

¶ Re signt retro: a quo per apocopen videtur factum. vt respicio. Re.

¶ Se signtionẽ habet separatiuã. vt seduco. & abnegatiuã; vt securus. i. sine cura Se.

¶ Con significat simul, vt cõpono comparo. Con.

Interiectio est pars orationis indeclinabilis interiecta alijs partibus orationis ad exprimendos animi affectus. De interiectione.

¶ Interiectio dicitur ab interiacẽdo: quia alijs orationis partib' est interiecta.

¶ Interiectioni accidit vnum. potestas vel significatio.

Potestas vel signtio interiectionis est qualitas que mẽtis passionẽ ostendit. Potestas interiectionis.

¶ Potestates seu signtiões interiectionũ sunt varie/ alie sunt gaudẽtis: q̃ aimi leticiã signt. vt euax/haha/he. Alie dolentis: que luctũ vel dolorẽ signt. vt heu/eheu. Alie timẽtis: que pauorẽ aut timiditatẽ signt. vt atat. Alie admirãtis: q̃ aimi admirationẽ signt. vt pape. Alie deridentis: q̃ derisum signt. vt hui. Alie indignantis. i. irascẽtis: q̃ aimi indignationẽ seu irã signt. vt vah. Alie exclamantis que affectũ animi ad exclamationẽ signt. vt ho/eho. Alie execrantis: q̃ execrationem significant. vt veh malum/multo malo.

¶ Quia eadẽ vox interiectionis varios affect' significare põt sub varijs speciebus interiectiõis inueni'. vt ah gaudẽtis/ dolẽtis/ & timẽtis interiectio eẽ põt.

¶ Multe partes orationis interiectiue poni solẽt. nomen per se. vt malũ infandũ. nomẽ cũ prepõne. vt proh nepos/proh pudor. Pronomen cũ adiectiuo. vt me miserũ. aliq̃n integra oratio: non solum latina: sed etiã vernacula. vt proh deũ atq; hominum fidem. ha Jesu mercy/ho good lorde. &c.

¶ FINIS.

Londini in ædibus VVinandi de VVorde trigesimo tertio supra sesquimillesimum nostræ salutis anno.

W C
de
wynkyn
worde